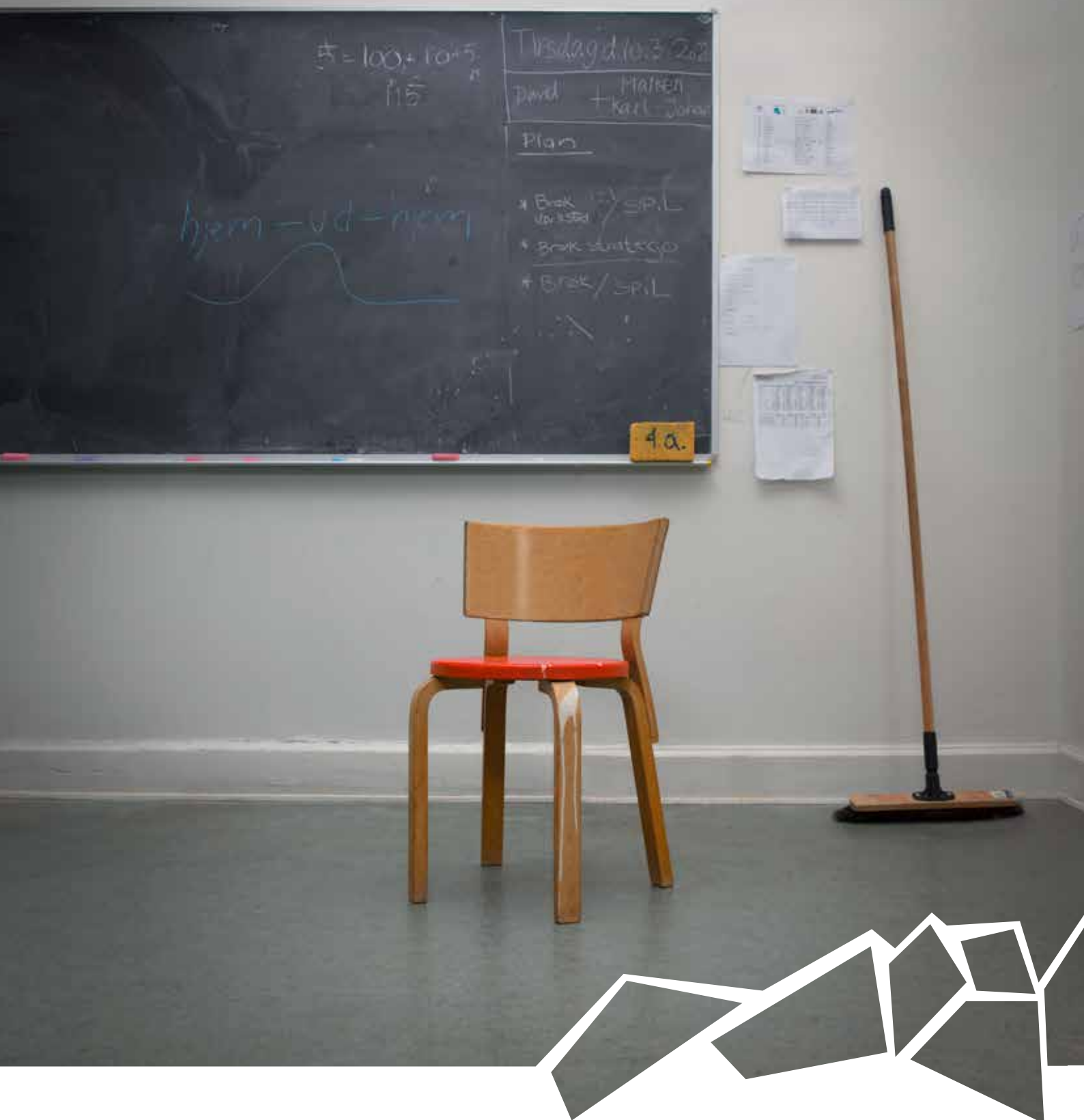

Skolens tomme stole

Skolefravær set fra barnets perspektiv

Rapporten er en del af et partnerskab
mellem Børns Vilkår og Egmont Fonden.

Forord

Tomme stole i klasseværelset kan ikke snakke. Alligevel kan de fortælle en hel del. Tomme stole vidner om, at der mangler et barn eller ung, og det kan der være mange forklaringer på. Barnet kan for eksempel være på ferie med sin familie eller have en sygedag. Men for nogle børn dækker den tomme stol i skolen over langt mere alvorlige årsager.

Denne rapport lader børnene selv komme til orde og sætter fokus på, hvordan det er at være barn eller ung med bekymrende skolefravær. På baggrund af samtaler om skolefravær på BørneTelefonen, en spørgeskemaundersøgelse i Børns Vilkårs børnepanel samt interviews med 11 børn og unge med bekymrende skolefravær viser rapporten, hvordan hverdagen kan være for børn og unge, der ikke kommer i skole. Vi hører om udviklingen fra skolegang til skolefravær, om årsagerne til fraværet, om livet derhjemme afskåret fra fællesskabet i klassen og om de udfordringer, der kan være ved at vende tilbage til skolen. Vi hører også, hvordan skolefravær og mistrivsel hos børn og unge går hånd i hånd.

I skoleåret 2018/2019 havde mere end 75.000 elever i folkeskolen et højt skolefravær på mere end 10 pct. Det svarer til mere end 20 skoledage. Skolefravær er ikke kun problematisk for børnene, mens det står på. Skolefravær trækker dybe spor langt ind i ungdoms- og voksenlivet og kan have alvorlige konsekvenser for barnets fremtidige trivsel, uddannelse og arbejdsliv. Børn og unge med højt skolefravær er blandt andet i risiko for at opnå lavere karakterer ved folkeskolens afgangsprøver og har lavere sandsynlighed for at påbegynde og afslutte en ungdomsuddannelse.

Årsagerne bag børn og unges skolefravær er ofte komplekse. Det kan dreje sig om problemstillinger hos barnet eller i familien, men også klassen og skolens miljø kan spille en rolle. I en samtale på BørneTelefonen sætter en pige på 12 år ord på sine oplevelser med manglende skolegang:

"Jeg har ALT for meget fravær, og jeg kan begynde og græde dagen inden, jeg skal afsted. Jeg er heller ikke afsted i dag. Jeg ved ikke, hvad der kan få mig til at tage afsted. Jeg havde også problemerne i 5. klasse. Vi har fået nye lærere for 5. gang inden for 3 år og på grund af, at jeg har en sygdom, kan jeg have det svært ved idræt."

Denne rapport er en del af et partnerskab mellem Børns Vilkår og Egmont Fonden, der sætter fokus på hjælp til børn med bekymrende skolefravær. Rapporten henvender sig til politikere, beslutningstagere og aktører på skole-, sundheds- og socialområdet og har til formål at præsentere ny viden om skolefravær set fra børn og unges perspektiv.

Rigtig god læselyst

Rasmus Kjeldahl
Direktør, Børns Vilkår

Henriette Christiansen
Direktør, Egmont Fondens
Støtte- og bevillingsadministration

Tak

Denne rapport bygger på børn og unges egne henvendelser til BørneTelefonen, på en spørgeskemaundersøgelse i Børns Vilkårs børnepanel blandt 1.521 skoleelever i 5. og 8. klasse og på interviews med 11 børn og unge, som har eller har haft bekymrende skolefravær. Derudover har vi interviewet fem forældre til børn, der ikke kommer i skole.

Vi vil gerne takke alle de børn og unge, der hver dag viser os den tillid at involvere os i deres liv ved at søge rådgivning på BørneTelefonen. Vi vil også takke de mange skoleelever, som ved at besvare vores spørgeskemaundersøgelse har gjort os klogere på deres skoletrivsel og erfaringer med fravær. Også tak til de mange skoler i panelet og til alle de lærere, som har gjort det muligt at foretage undersøgelsen.

En helt særlig tak skal gå til de børn, unge og deres familier, som har delt deres personlige historier med os gennem interviews. Børnene og deres familier har blandt andet bidraget ud fra et ønske om at hjælpe andre familier, der oplever vanskeligheder i forbindelse med et barns manglende skolegang. Vi vil i denne forbindelse også takke de privatpersoner og organisationer, der har hjulpet os med at rekruttere familier til interviews.

En stor tak skal også lyde til forsker og ph.d. Gro Emmertsen Lund for indledende sparring om undersøgelsens fokus samt kvalificerende kommentarer og til lektor Johanne Jeppesen Lomholdt fra Aarhus Universitet for sparring om undersøgelsens resultater.

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning:

Sæt tidligt og konsekvent ind mod skolefravær	8
---	---

Sådan hjælper vi børn med bekymrende skolefravær	11
--	----

Kapitel 1

Fra skolegang til skolefravær	17
-------------------------------------	----

Perspektiv:

Analyse fra VIVE giver ny viden om børn og unge med bekymrende skolefravær	24
--	----

Kapitel 2

Årsagerne bag skolefravær er komplekse	27
--	----

Kapitel 3

Sådan oplever børn hverdagen uden skole	35
---	----

Perspektiv:

Sådan oplever forældre skolefravær	40
--	----

Kapitel 4

Lyt til børn og unges erfaringer	45
--	----

Metode	52
--------------	----

Noter	56
-------------	----

Litteraturliste	60
-----------------------	----

Kolofon	63
---------------	----

Sammenfatning:

Sæt tidligt og konsekvent ind mod skolefravær

Et højt skolefravær kan have alvorlige konsekvenser for børn og unges faglige og sociale trivsel. Derfor sætter Børns Vilkår og Egmont Fonden sammen fokus på at nedbringe bekymrende skolefravær. En styrket tidlig indsats rettet mod børn med højt skolefravær bør fokusere på både mængden af fravær, mønstre i fraværet og på barnets generelle trivsel og adfærd.

Højt skolefravær har negativ indvirkning på barnets faglige præstationer

Elever med højt skolefravær får en dårligere afgangseksamen end deres jævnaldrende. Det gælder særligt for de fagligt svageste elever, der samtidig også har det højeste fravær. Sammenhængen mellem elevers skolefravær og deres karaktergennemsnit indgår i ny forskning om bekymrende skolefravær, som VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd - har udarbejdet for Børns Vilkår og Egmont Fonden.¹ VIVEs rapport dokumenterer, at hvis eleverne kom i skole hver dag, kunne de fagligt svageste elevers karakterniveau løftes med 0,6 karakterpoint.

Fravær i folkeskolen har ikke blot betydning for elevernes resultater i 9. klasse men også for deres videre ungdoms- og voksenliv. Tal fra Undervisningsministeriet viser, at næsten halvdelen af de elever (48 pct.), der ikke var startet på en ungdomsuddannelse inden for 15 måneder efter deres afgangseksamen, havde over 10 procent fravær i 9. klasse². Samtidig viser international forskning, at skolefravær er en risikofaktor for sociale, økonomiske og psykiatriske problemstillinger senere i voksenlivet.³

Definitionen af bekymrende skolefravær skal sikre tidlige opsporing

5, 10 eller 15 procent? Der mangler viden om, hvornår skolefravær er bekymrende og kræver handling. Ved at se på elevers fravær over et skoleliv dokumenterer VIVE, at elever der i udskoling har et højt fravær på over 10 pct. har haft et højere gennemsnitligt fravær allerede i indskoling. Særligt fra 6. klasse stiger fraværet markant.

VIVEs analyser bekræfter, at det er vigtigt at være opmærksom på begyndende fravær allerede i folkeskolens mindste klasser. Samtidig peger analysens resultater på, at et fokus på elevens samlede mængde fravær⁴, og på fraværs mønstre, kan give bedre forudsætninger for tidligt at identificere elever med bekymrende skolefravær. Nogle af de mønstre, der med fordel kan registreres og følges i skolerne, er mængden af sygefravær, antallet af fraværsperioder og øvrige mønstre, som f.eks. søskendes fravær.

Et fokus ikke blot på omfanget af fravær, men også på mønsteret i elevfravær, er i tråd med international forskning i skolefravær. Bl.a. peger den amerikanske skolefraværsforsker Christopher Kearney på, at vi bør reagere allerede, når et barn i ord eller adfærd udviser modstand mod at komme i skole.⁵ Denne viden bekræftes af Børns Vilkårs undersøgelser blandt børn og unge med bekymrende skolefravær. Selv små ændringer i adfærd, som jævnligt at komme for sent i skole eller at udeblive fra bestemte fag, kan være et signal om, at et barn har en spirende fraværproblematik.

Skolefravær og mistrivsel går hånd i hånd

Hovedpine, ondt i maven eller søvnbesvær. Børn, der har højt fravær fra skolen, har typisk flere tegn på fysisk og psykisk mistrivsel. 48 pct. af eleverne med højt månedligt fravær angiver i en spørgeskemaundersøgelse blandt mere end 1500 elever, at de har mindst ét dagligt symptom på mistrivsel. 14 pct. har mellem tre og otte symptomer dagligt; heraf er søvnbesvær, hovedpine og tristhed mest udbredt. Til sammenligning har 26 pct. af eleverne uden fravær mindst ét symptom på mistrivsel. Henvendelser på BørneTelefonen viser, at

samtaler om skolefravær langt oftere end andre samtaler på BørneTelefonen også handler om psykisk mistrivsel såsom ensomhed, stress og selvskadende adfærd.

Skolefravær kan begynde med små tegn på mistrivsel og udvikler sig typisk gradvist. Ofte vil de tidligste tegn på, at barnet har det svært, ses i hjemmet, hvor barnet viser modstand mod at komme i skole. Barnet kan f.eks. have svært ved at komme op om morgenen. Det angiver 43 pct. af eleverne med højt fravær i spørgeskemaundersøgelsen. Tilsvarende har 30 pct. af eleverne uden fravær svært ved at stå op om morgenen.

At symptomer på mistrivsel er nogle af de tidlige tegn på et begyndende skolefravær bekræftes af Børns Vilkårs samtaler med børn og unge om fravær. Børn og unges symptomer kan være diffuse (f.eks. ondt i maven), ligesom symptomer på mistrivsel let kan forveksles med fysisk sygdom. Der er altså god grund til at lytte til børnene, når de fortæller, at de har ondt eller har det svært.

'Der er altid noget bag'

Skolefravær er en kompleks problemstilling, og de bagvedliggende årsager er typisk sammensatte. Men som en 16-årig pige fortæller til Børns Vilkår: "Der er altid noget bag det."

Rapporten viser, hvordan fravær ikke kun udspringer af faktorer omkring barnet og familien, men også af forhold i skolen. På baggrund af viden fra børn om skolefravær og forskning på området kan årsagerne til skolefravær inddeles i fem arenaer: Barnet selv, familien, klassen, skolen og det omkringliggende samfund. Ofte vil det enkelte barns skolefravær skyldes faktorer inden for flere arenaer.

Fælles for alle samtaler med børn om fravær er, at de sjældent peger på én primær årsag til, at de er fraværende fra skolen. Komplexiteten i årsagerne bag understreger vigtigheden af, at der gennemføres en grundig afdækning af de problemstillinger, der ligger til grund for barnets skolefravær.

Hele familien rammes, når et barn ikke går i skole

Blandt børn og unge med skolefravær er det gennemgående, at de daglige rutiner og søvnrytmer ændres, ligesom børnene isolerer sig i hjemmet og har minimal kontakt til deres jævnaldrende. Børnene føler sig ensomme og de ofte langstrakte forløb med ustabil skolegang påvirker deres trivsel.

Når børn og unge ikke går i skole, er det ikke kun en belastning for det enkelte barn, men også for både forældre og søskende. Langvarige skolefraværsløb får ofte

konsekvenser for forældrenes jobsituation og økonomi, og familierne udtrættes fysisk og psykisk.

Særligt tre forhold går igen i forældres fortællinger om deres børns skolefraværsløb. Forældrene savner kompetent rådgivning og vejledning, de oplever langstrakte forløb præget af ventetider og de oplever, at de selv må påtage sig rollen som tovholder for at sikre koordinering på tværs af forskellige aktører, f.eks. skolens ledelse, PPR og kommunens forvaltninger.

Tal med børn og unge

Børn og unge har afgørende viden om deres eget liv, men mange børn og unge med skolefravær føler sig ikke tilstrækkeligt hørt. Blandt andet føler udsatte unge med skolefravær sig mindre inddraget i kommunens sagsbehandling end andre unge⁶. Rapporten peger på, at inddragelsen af barnets perspektiv kan styrkes; både når det handler om at identificere årsagerne til fraværet, og når der skal findes frem til relevante indsatser for barnet, som f.eks. et nyt skoletilbud eller en særaftale (f.eks. reduceret skema).

Inddragelse handler dog også om klassefællesskabet og elevernes mulighed for at tage medansvar. Et trygt og inkluderende klassefællesskab kan støtte op, både mens en elev er fraværende, og når eleven skal tilbage til hverdagen i skolen. En del børn og unge peger i analysen på, at de føler sig mistænkeliggjorte af deres kammerater, og at der opstår rygter om pjæk og bliver stillet spørgsmålstejn ved legitimiteten af deres fravær. Dette kan skyldes manglende orientering af klassen, når en elev er fraværende. Blandt andet viser spørgeskemaundersøgelsen, at 3 ud af 4 elever har oplevet, at en klassekammerat har haft langtidsfravær. Heraf fortæller 35 pct af eleverne, at de ikke blev informeret om fraværet.

KILDER TIL VIDEN OM SKOLEFRAVÆR

Rapportens resultater baserer sig på fem centrale kilder til viden om skolefravær:

1. Spørgeskemaundersøgelse i Børns Vilkårs børnepanel blandt 1.521 elever i 5. og 8. klasse om skolefravær og skoletrivsel
2. Interviewundersøgelse blandt 11 børn og unge der har, eller har haft, bekymrende skolefravær. 5 drenge og 6 piger i alderen 12-26 år
3. Interviewundersøgelse blandt fem forældre til børn, der har bekymrende skolefravær
4. Analyse af samtaler på BørneTelefonen om skolefravær
5. En litteraturgennemgang af eksisterende forskning og undersøgelser om skolefravær

Læs mere i afsnittet 'Metode'.

Sådan hjælper vi børn med bekymrende skolefravær

På baggrund af rapportens resultater fremhæver Børns Vilkår og Egmont Fonden en række problemfelter, som er afgørende at adressere for at mindske antallet af børn og unge med bekymrende skolefravær.

Udgangspunktet er børnenes egne fortællinger om deres fravær og forældrenes perspektiv sammenholdt med undersøgelser og forskning på området. Børns Vilkår og Egmont Fonden mener, at børn og familier aldrig må stå alene med et begyndende fravær. Ansvar bør være fælles på tværs af forældre, skole, kommune og region, og hjælpen skal være rettidig og tilpasset det enkelte barn og familie. Problemfelterne afspejler netop også, at bekymrende skolefravær er et sammensat problem, som kræver samarbejde og løsninger på tværs af aktører og sektorer.

01 Skolefravær opdages for sent og kortlægges ikke systematisk

Børn og unge, som er i risiko for at udvikle bekymrende skolefravær, opspores langt fra tidligt nok. En af udfordringerne er, at al fravær ikke registreres, og der ikke altid sker en systematisk opfølgning på fraværet. De første tegn på mistrivsel hos børn og unge kan let blive forvekslet med fysisk sygdom, og derfor er det vigtigt, at skole og forældre reagerer, hvis en elev ændrer adfærd. Den manglende, systematiske opfølgning kan også betyde at fraværs mønstre - fravær fra bestemte fag, på bestemte dage og ensartede mønstre mellem søskende - overses.

Nærværende rapport peger på, at den samlede mængde fravær med fordel kan indgå i en vurdering af, hvordan et barn bedst støttes. Det vil sige, at det er problematisk alene at have fokus på ulovligt fravær. Skolernes arbejde og ansvar for opsporing og opfølgning på et barns skolefravær kan med fordel tydeliggøres i fraværspolitikker på den enkelte skole.

02 Forældre oplever at stå alene med ansvaret for koordination

Familier med et barn med højt skolefravær kommer i kontakt med en lang række aktører. Der er møder mellem skole og hjem og kontakt til forvaltninger i kommunen, praktiserende læge, m.fl. Forældrene i denne rapport fortæller om et omfattende og vanskeligt arbejde med at koordinere mellem de mange aktører, som de oplever, at de selv skal løfte for at sikre fremdrift; et billede der også tegnes i andre undersøgelser. Ved at styrke samarbejdet mellem forældre, skole og myndigheder vil der kunne frigøres forældresourcer til at understøtte barnets trivsel og støtte i forhold til sin skolegang.

03 Børn og unge inddrages ikke nok

Børn og unge bliver ikke tilstrækkeligt inddraget i samarbejdet mellem forældre, skole og andre myndigheder, når det handler om skolefravær. Barnets perspektiv giver en unik viden om de bagvedliggende årsager, som er afgørende for at forstå fraværet og for at udarbejde løsninger for at få barnet eller den unge tilbage i skole. Forskning viser, at børn og unge har lettere ved at bakke op om beslutninger, hvis de er hørt og inddraget. Derfor bør børn og unges ret til at inddrages fremgå tydeligt i skoler og kommuners retningslinjer for arbejdet med bekymrende skolefravær. Dette gælder for børn og unge på alle klassetrin.

DEFINITION AF SKOLEFRAVÆR

'Pjækkere', 'ugens gæst', 'drop outs' og 'skolenægttere' - børn, der er fraværende fra skolen, kan blive kaldt flere ting.

Indenfor forskning i skolefravær kategoriseres fravær i en række typologier.⁷ Fælles for de to første kategorier er, at fraværet forstås som motiveret af barnet selv. Nyere forskning peger dog på, at fravær også kan være motiveret af forældre og af forhold i skolen.⁸

- 'Skolevægring' er en type fravær, der ofte er relateret til forskellige angstproblematikker og generelt negative følelser forbundet med skolen. Forældrene kender ofte godt til barnets udfordringer ved at gå i skole og har forsøgt at hjælpe barnet tilbage i skole.
- 'Pjæk' sidestilles typisk med ulovligt skolefravær, hvor barnet ikke har fået tilladelse til at blive væk fra skole. Ofte kender forældrene ikke til barnets skolefravær.

- Der er tale om 'Forældremotiveret fravær', når forældre vælger at holde barnet hjemme, fordi de f.eks. er kritiske overfor skolen eller har brug for barnets hjælp i hjemmet. Forældremotiveret fravær kan også skyldes forældre, der ikke magter ansvaret for barnets skolegang.

- Fravær der er motiveret af skolen - såkaldt 'Skoleeksklusion' - omhandler skolens manglende støtte af elevens skolegang. Der er der bl.a. tale om, hvis skolen ikke formår at tage vare på barnets socio-emotionelle eller fysiske behov, og barnet derfor ikke kan deltage i undervisningen. Et eksempel er en ordblind elev, der mangler en IT-rygsæk.

Børn og unge med bekymrende skolefravær er en heterogen gruppe; såvel sociodemografisk, i forhold til deres opvækstvilkår og i forhold til de bagvedliggende udløsende årsager til skolefraværet. Derfor anvendes der i denne rapport begrebet 'skolefravær' som en overordnet betegnelse for alt fravær hos børn og unge.

LOVGIVNINGEN: SKOLELEDEREN SKAL UNDERRETTE VED 15 PCT. ULOVLIGT FRAVÆR

I Bekendtgørelse om elevers fravær fra undervisningen inddeles elevfravær i tre typer: 'Sygefravær', 'fravær med tilladelse' og 'ulovligt fravær'⁹. Ved ulovligt fravær skal skolelederen tage kontakt til elevens forældre for at afdække årsagen til fraværet. Når en elev har et ulovligt fravær på 10 pct. inden for ét kvartal, skal skolelederen orientere forældrene og varsle mulige økonomiske konsekvenser. Hvis en elev har mere end 15 pct. ulovligt skolefravær på et kvartal, skal skolelederen underrette kommunen om fraværet. Kommunen kan herefter vælge at sanktionere forældrene ved at standse børne- ungedydelsen i ét kvartal.

Den enkelte kommune og skole kan lokalt beslutte en fraværspolitik, der præciserer, hvordan de definerer, registrerer og handler på bekymrende skolefravær. Det betyder, at der fra kommune til kommune kan være stor forskel på, hvornår der igangsættes indsatser over for elevfravær. Ifølge en undersøgelse foretaget af Rambøll i 2018 har mange kommuner ikke en systematisk praksis i forhold til opfølgning på elever med langtidsfravær, som reelt ikke modtager undervisning i lange perioder. Disse elever kan potentielt skjule sig i de gennemsnitlige fraværstatistikker, ligesom ikke alle elever med langtidsfravær nødvendigvis opspores.¹⁰

HVORNÅR ER SKOLEFRAVÆR BEKYMRENDE?

Der findes ikke en entydig definition af bekymrende skolefravær eller en videnskabelig begrundet grænseværdi. Mens den nuværende lovgivning fokuserer på *mængden* af ulovligt fravær indenfor en periode på 3 måneder, påpeger en række forskere, at en definition skal være bredere og medtage mere end blot det kortvarige ulovlige fravær for at sikre tidlig opsporing¹¹.

Den amerikanske skolefraværsforsker Christopher Keaney vurderer eksempelvis, at en definition skal medtage elevens fravær både i dage og i timer. Samtidig påpeger han behovet for at se på fraværets intensitet, mønsteret i fraværet og elevens øvrige adfærd, f.eks. gentagen modstand mod at komme i skole om morgenen, der indvirker signifikant på elevens eller familien hverdag.¹²

Forskning fra VIVE (2020) kvalificerer vidensgrundlaget om bekymrende skolefravær ved blandt andet at fokusere på elevens *samlede*

mængde fravær på tværs af det, der i dag registreres som 'sygefravær', 'fravær med tilladelse' og 'ulovligt fravær'.¹³ VIVE belyser, hvordan forskellige fraværdefinitioner kan indfange forskellige typer af elever, og at både intensiteten i fraværet og hyppigheden er vigtige parametre i en definition.

Et fokus på fraværsmønstre (f.eks. gentagne perioder med fravær indenfor et kvartal eller skoleår, højt sygefravær og søskendes fravær) kan samtidig bidrage til at sikre tidligere opsporing af elever i risiko for bekymrende skolefravær. Det bekræftes af Børns Vilkårs interview med børn med skolefravær, hvor der ofte ses et mønster i elevens fravær (f.eks. fravær på bestemte dage, fra bestemte fag eller at eleven kommer for sent), ligesom der er vigtig viden at hente i elevens adfærd og trivsel (mistrivselssymptomer eller modstand mod at skulle i skole).

Fakta om skolefravær 2018/2019

75.000

Børn havde i skoleåret 2018/2019 et højt samlet fravær på mere end 10 %

Det helt præcise tal er 75.362 og det svarer til 14,2 % af eleverne. Til sammenligning var fraværet i gennemsnit 5,8 % blandt alle skoleelever i skoleåret 2018/2019.

Skolefravær er **lige udbredt** blandt piger og drenge

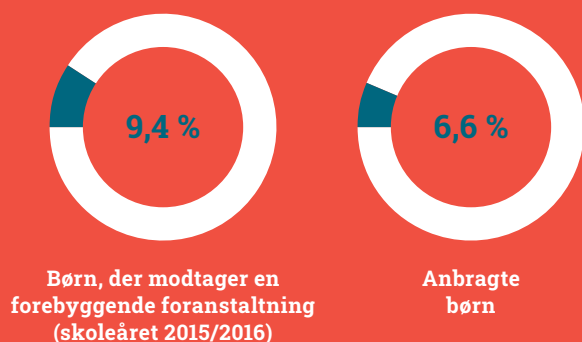
En række undersøgelser, senest VIVE 2020, finder ingen signifikante forskelle på skolefravær hos drenge og piger.

Elever i **specialklasser** har mest fravær

Elever på specialskoler og i folkeskolens specialklasser har højere fravær end elever i folkeskolens normalklasser.

Udsatte børn og unges skolefravær

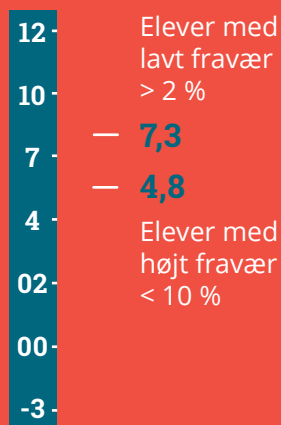
Børn, der modtager en forebyggende foranstaltning, har højere skolefravær end andre elever.

Gruppen af anbragte børn har også højere skolefravær end andre elever. Til sammenligning var fraværet for de øvrige ikke-udsatte børn 5,5 % af skoletiden.

Konsekvenser af fravær på **kort sigt**

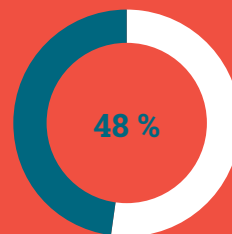
- Mistrivsel
- Dårligere faglige præstationer i skolen
- Ringere mestring af hverdagsaktiviteter
- Stress og angst
- Social isolation
- Konflikter med kammerater og i familien.

Karakter-gennemsnittet for de bundne prøver:

Konsekvenser af fravær på **lang sigt**

Højt skolefravær i grundskolen kan føre til øget frafald senere i uddannelsessystemet. Samtidig ses en højere risiko for psykiske, økonomiske og sociale problemer i voksenlivet.

48 % af de elever, der ikke var startet på en ungdomsuddannelse inden for 15 måneder, havde over 10 procent fravær i 9. klasse

Kapitel 1

Fra skolegang til skolefravær

Skolefravær udvikler sig typisk gradvist og kan bygges op over uger, måneder og år. Det er ikke kun mængden af fravær, men også mønstre i fraværet og barnets generelle adfærd og trivsel, der er nøglen til tidlig opsporing. Børnenes fortællinger peger på, at der allerede tidligt kan ses tegn på, at et begyndende skolefravær er ved at udvikle sig. Disse tegn kan være diffuse og lette at forveksle med fysiske sygdomme.

Skolefravær kan opstå akut for eksempel som reaktion på en traumatisk oplevelse eller krise i barnets liv, hvis barnet ikke har mulighed for at gå i skole på grund af sygdom, eller hvis barnet afventer et passende skoletilbud. Typisk udvikler skolefravær sig dog gradvist, og det er ofte vanskeligt at pege på en enkeltstående udløsende begivenhed i barnets liv.

Den gradvise udvikling fra skolegang til skolefravær er beskrevet indgående af den amerikanske skolefraværsforsker Christopher Kearney. Af modellen i figur 1 fremgår det, hvordan barnet i begyndelsen typisk vil udtrykke negative holdninger til det at skulle i skole eller gennem sin adfærd modsætte sig at skulle af sted (f.eks. tage tøj på, gå ud i bilen). Gradvist vil adfærden udvikle sig, og modstanden mod

skolegang øges. Det viser sig eksempelvis ved, at barnet i begyndelsen kommer for sent i skole, senere får periodisk fravær og til slut er fuldt fraværende i længere perioder.¹⁴

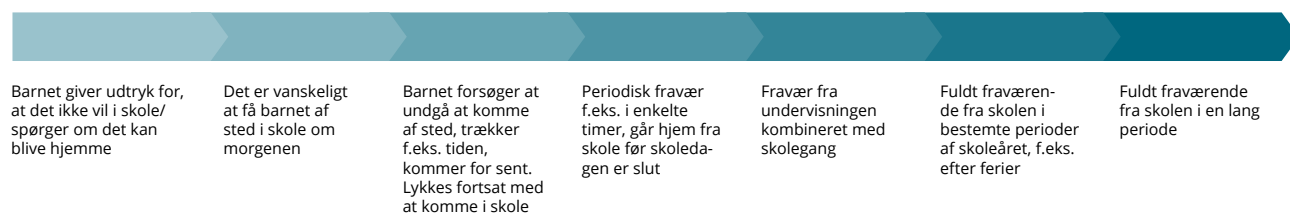
I lighed med Kearneys model beskriver flere af de børn, som Børns Vilkår har interviewet, at de i begyndelsen var glade for at gå i skole. Over en længere periode mister børnene gradvist lysten til at komme af sted. Det ender typisk med fysisk ubehag, nervøsitet eller angstlignende symptomer, når barnet står over for at skulle i skole.¹⁵

Den gradvise udvikling af skolefravær hører vi bl.a. om fra Ella på 15 år, som er et af de 11 børn og unge, som Børns Vilkår har interviewet. Ellas skolefravær begyndte, da hun gik i 3. klasse, hvor hun havde vekslende perioder med enkelte sygedage. Fraværet tager til, da hun begynder i 7. klasse, og Ella fortæller, hvordan hun allerede i weekenden før en skoledag begyndte at få fysisk ubehag:

"Det var sådan der i weekenden, søndag aften, kan jeg bare huske. Det var frygteligt. Der begyndte jeg at blive mega nervøs. Og så kan jeg huske, at jeg egentlig mandag morgen ofte stod op, og jeg gjorde mig helt klar, og jeg tog min cykelhjelm på, og jeg gik ned foran døren, men jeg kunne bare ikke komme ud. Det var egentlig bare sådan en mur, jeg kunne ikke træde ud ad døren."

Flere af de børn, som Børns Vilkår har interviewet, fortæller som Ella om en følelse af fysisk modstand i forbindelse med at skulle i skole – en hoveddør, de ikke kan komme ud af, eller følelsen af at møde en mur. For Klara på 16 år udviklede

Figur 1: Model for fraværsudviklingen hos et barn. Børns Vilkårs oversættelse på baggrund af Kearney (2008a).

fraværet sig til at blive langvarigt, og hun var fraværende fra sin tidligere folkeskole i et halvt år. Da Børns Vilkår besøger hende, går hun i 9. klasse på en dagbehandlingsskole, hvor hun får én-til-én undervisning og igen trives med at gå i skole.

Klara fortæller, hvordan hun tidligere havde meget svært ved at skulle i skole om morgenen, og at det var vanskeligt for hendes mor at få hende af sted:

Klara: *På det tidspunkt boede jeg kun hos min mor. Så ville hun sende mig i skole alligevel til at starte med. Indtil hun fandt ud af, at det fik jeg det værre af.*

Interviewer: *Men hun kunne godt få dig ud ad døren?*

Klara: *Ja. Meget anstrengt. Jeg var meget anstrengt.*

Tidlige tegn på skolefravær viser sig ofte i hjemmet

“Det er meget morgenerne, der er virkelig svære, fordi det er lige, når jeg står op, så får jeg bare hjertebanken. Så der kommer en mærkelig boble, hvor jeg bare bliver nervøs.”

Ella 14 år

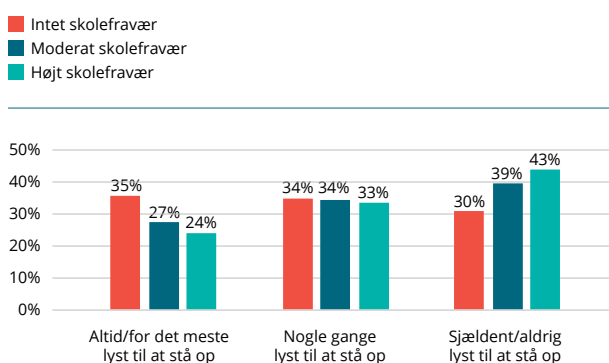
Det fremgår af Kearneys model, at mange af de indledende tegn på, at en skolefraværsproblematik er under opsejling, er reaktioner og adfærd, der vil være særligt tydelige i hjemmet, f.eks. om morgenen før en skoledag. Mange børn oplever som Ella fysisk ubehag i kroppen, mister deres appetit, er i dårligt humør eller opstarter konflikter med forældre og søskende, før de skal i skole. Manglende lyst til at stå op og komme i tøjet er et gennemgående træk hos de interviewede børn og unge og blandt samtaler med børn på BørneTelefonen om skolefravær. En pige på 14 år skriver bl.a. til BørneTelefonens brevkasse:

“Jeg går i 8 klasse og jeg har rigtigt meget fravær. Når jeg vågner op om morgenen kan det være rigtigt svært at komme ud af sengen, og så når jeg endelig kommer ud af sengen, så føler jeg mig helt trist og håbløs og har sådan en tom følelse i maven. Jeg har ikke helt nogle sociale problemer i klassen, jeg kan i hvert i fald tale med alle, men jeg har ikke nogen tætte venner. Jeg taler heller ikke med nogen efter skole.”

Børns Vilkår har i en spørgeskemaundersøgelse blandt 1.521 børn og unge i 5. og 8. klasse undersøgt sammenhængen mellem manglende lyst til at stå op og børnenes selvrapporterede skolefravær. 43 pct. af børn og unge med højt skolefravær har sjældent eller aldrig lyst til at stå op, mens det gælder for 39 pct. af eleverne med moderat skolefravær. For elever uden skolefravær er det knap hvert tredje (30 pct.)

Manglende lyst til at stå op kan være et af flere tidlige tegn på, at et barn har det svært. Adfærden kan være forbigående, men hvis modstanden bliver vedvarende og giver udfordringer for familien og barnets trivsel og skolegang, kan det ifølge Kearney være et tegn på bekymrende fravær¹⁶.

Figur 2: 43 pct. af børn og unge med højt skolefravær den seneste måned har sjældent eller aldrig lyst til at stå op om morgenen

Antal svar: 1495. Figuren viser sammenhængen mellem spørgsmålet "Hvordan har du det for tiden, når du vågner?" og elevernes skolefravær den seneste måned. Svarkategorien 'Ved ikke' er frasortet.

KORT OM SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

Børns Vilkår har gennemført en undersøgelse blandt elever i 5. og 8. klasse om trivsel, motivation og skolefravær. De klasser, der har deltaget, er en del af Børns Vilkårs børnepanel. Dataindsamlingen er gennemført i perioden maj-juni 2019, og undersøgelsen er besvaret af 1.521 elever.

For at måle omfanget af skolefravær har eleverne svaret på spørgsmålet: "Har du været fraværende fra undervisningen den seneste måned? Med fraværende mener vi, at du ikke har været i skole." På baggrund af elevernes svar er der konstrueret tre fraværsgupper: 'Intet fravær', 'Moderat fravær' (1-2 dages fravær, svarende til 5-10 pct.) og 'Højt fravær' (3 dages fravær eller mere, svarende til 15 pct. fravær eller derover).

Undersøgelsen er gennemført i en lektion i skoletiden. I tolkningen af resultaterne skal der derfor tages forbehold for, at elever, der har været fraværende fra skole den pågældende dag, ikke indgår. Det vil bl.a. indbefatte elever med længerevarende skolefravær. Perspektiver fra denne børnegruppe er indsamlet via de kvalitative interview.

Læs mere om undersøgelsen i 'Metode'

Mønstre i fraværet er en kilde til viden om bekymrende skolefravær

Ny viden fra VIVE peger på, at et fokus på ikke blot mængden af fravær, men også mønstre i fraværet kan bidrage til den tidlige opsporing af børn og unge i risiko for bekymrende skolefravær. VIVE konkluderer bl.a., at forløb med mere end 10 pct. fravær i tre måneder kan være bekymrende. Også elevens sygefravær kan være en indikation på en fravær-problematik. Elever der har højt fravær i udskoling har således haft et højere sygefravær igennem hele skoletiden sammenholdt med elever uden fravær. Endelig finder VIVE, at familiefaktorer såsom ældre søskendes fravær øger risikoen for højt fravær hos mindre søskende.¹⁷

Fra forskning og fra de gennemførte interviews med børn og forældre kan sammenfattes en række øvrige mønstre i børns adfærd, som kan være tegn på mistrivsel og begyndende fravær og derfor med fordel kan indgå i skolernes registreringspraksis.¹⁸ Disse tegn inkluderer bl.a. elever, der gentagne gange har fravær fra bestemte fag, f.eks. idræt, eller hvor fraværet ses på bestemte dage.

Eksempler på mønstre i fravær hos børn og unge

- Kommer gentagne gange for sent til timerne
- Går hjem før skoledagen er forbi
- Har fravær lige efter ferier
- Har fravær på bestemte ugedage, eksempelvis på skiftedag mellem mor og far
- Har fravær fra bestemte fag, f.eks. idræt, eller timer hos bestemte lærere.

Baseret på Harvik (2019) og Børns Vilkårs interviewmateriale

Selv mindre ændringer i fremmøde - som regelmæssigt at komme for sent i skole - kan være et indledende signal om, at et barn har det svært, viser Børns Vilkårs interviews med børn og unge.

I et interview med Thea på 20 år hører vi om livet som barn i en skilsmisefamilie. Theas far udviklede efter skilsmissen fra Theas mor et alkoholmisbrug, og han formåede i samværsperioderne ikke at støtte op om Theas og søsterens skolegang. De kom ofte for sent op og blev hentet for sent i SFO. For Thea blev det så skamfuldt at komme for sent i skole, at hun ofte valgte at blive helt væk:

"Ja, vi vågnede tit for sent, fordi han havde glemt at sætte vækkeur. Så var det tit kl. 9.00. Og så kom man i skole. Og det var bare rigtig pinligt mange af gangene. Så tit valgte jeg bare at gå forbi skole og gå hjem til min mor, fordi jeg ikke syntes, at det var fedt. Så ville jeg hellere bare sige, at jeg var syg den dag."

Sammenhæng mellem skolefravær og mistrivselssymptomer

International forskning i skolefravær har afdækket, at somatiske symptomer som mavesmerter og træthed ofte ses i forbindelse med skolefraværsproblemer hos børn og unge. Symptomerne kan være blandt de tidligste tegn på, at en fraværproblematik er under udvikling.¹⁹

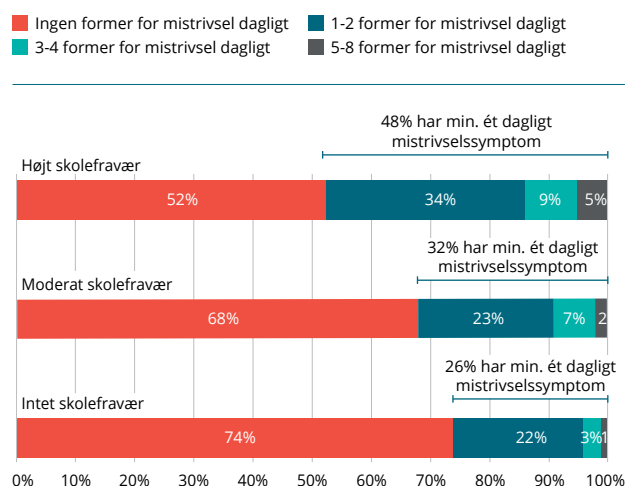
Størstedelen af de børn og unge, som Børns Vilkår har interviewet, fortæller om fysisk ubehag og symptomer som hovedpine, nervøsitet eller kvalme. Flere af børnene beskriver, hvordan symptomerne opstår ud af det blå og typisk viser sig ved begyndelsen af en skoledag eller ved en særlig begivenhed i skolen. Også på BørneTelefonen hører vi ofte fra børn, der fortæller om mistrivselssymptomer i forbindelse med deres skolegang. En pige på 12 år fortæller om sine symptomer:

"Kan ikke sove om aftenen og begynder nogle gange at græde. Jeg har TIT ondt i maven. Har fortalt det til min mor, hun siger, at vi kan gå til lægen med det, det har jeg faktisk været før pga. ondt i maven hele tiden. Der fandt vi ud af, at det var noget med mig i hovedet. Jeg synes selv, at jeg sveder rigtig hurtigt, og kan næsten ikke komme igennem en hel uge uden fravær."

Børns Vilkår har i den gennemførte spørgeskemaundersøgelse set på sammenhængen mellem symptomer på mistrivsel og elevens fraværshistorik den seneste måned (figur 3). Blandt elever med et højt fravær den seneste måned (over 15 pct. fravær) har 48 pct. oplevet minimum ét dagligt mistrivselssymptom, eksempelvis hovedpine. Til sammenligning har 32 pct. af eleverne med moderat skolefravær (5-10 pct. fravær) haft minimum ét dagligt mistrivselssymptom, mens det gælder 26 pct. af eleverne uden fravær.

Elever med et højt månedligt skolefravær er altså overrepræsenterede i forhold til at opleve somatiske symptomer i hverdagen. Børnene dør oftest med søvnbesvær, hovedpine, ondt i ryggen og følelsen af at være i dårligt humør eller at være ked af det. 14 pct. med højt månedligt skolefravær oplever 3 til 8 former for mistrivsel dagligt.

Figur 3: Elever med højt skolefravær har mange tegn på mistrivsel

Antal svar: 1521. Figuren viser et kryds mellem elevernes skolefravær den seneste måned og et indeks for mistrivsel bestående af 8 indikatorer.

Mistrivsel kan forveksles med fysisk sygdom

I et norsk studie blandt udskolingselever er diffuse lidelser den almindeligste årsag til skolefravær; det angiver 20 procent af de elever, der var væk fra skole en dag eller mere det seneste kvartal. Diffuse lidelser omfatter her symptomer som træthed, at føle sig uoplagt eller at have mavepine.²⁰

I interviewundersøgelsen ser Børns Vilkår stor variation mellem de symptomer, som børnene fortæller om i relation til deres skolegang. Flere af børnene beskriver fysiske symptomer som ondt i maven, men også diffuse følelser. Mange børn retter desuden fokus indad såsom August på 12 år, der fortæller: "Jeg har det bare dårligt inden i mig hele tiden."

Børn, der udvikler skolefravær, kan have svært ved at sætte ord på, hvorfor de føler sig triste eller oplever fysisk ubehag i forbindelse med deres skolegang. Det kan gøre det vanskeligt for voksne omkring barnet at forstå, hvordan barnet har det, og hvad årsagerne til mistrivsel skyldes.²¹ Ligheden mellem fysiologisk sygdom og mistrivsel kan samtidig betyde, at skolefravær indledningsvist registreres som sygefravær med den konsekvens til følge, at den nødvendige hjælp til barnet bliver forsinket, og at der opstår fejlregistreringer og mørketal.²²

Når Børns Vilkår gennemgår de interviewede børns skolefraværsløb, er det gennemgående, at barnet ofte er forbi en praktiserende læge for at blive undersøgt for fysiologiske årsager, som kan behandles. Nogle børn går i stedet fra lægen med besked om symptomer på stress, angst eller behov

DE 8 MISTRIVSELSINDIKATORER I UNDERSØGELSEN:

Fysisk symptomer:

- Hovedpine
- Mavepine
- Ondt i ryggen
- Svimmelhed

Psykiske symptomer:

- Ked af det
- Irritabel/i dårligt humør
- Nervøs
- Svært ved at falde i søvn

Læs mere om indikatorerne i afsnittet 'Metode'

for specialiseret udredning. Det var bl.a. tilfældet for Ella på 15 år, der udviklede kraftige somatiske symptomer, bl.a. hovedpine, efter en idrætsdag på skolen. Hverken hendes forældre eller lærere kunne identificere, hvad der var roden til hendes symptomer. Efter en måned med smerter og fysisk ubehag blev Ella undersøgt af sin praktiserende læge. Lægen konstaterede ingen somatisk sygdom, men derimod at Ella havde udviklet stress:

"Jeg kunne bare ligge på sofaen. Jeg havde ikke noget energi, jeg havde virkelig ondt i hovedet, jeg havde kvalme, og det var meget mærkeligt. Ja, men så kommer vi hen til ham [læge], og han siger, at det var spændingshovedpine, og det godt ligesom kunne komme af noget stress. Og det er også på det tidspunkt, der blev mine forældre også skilt."

Børn opsøger typisk deres forældre, hvis de bliver kede af at gå i skole

Det er vigtigt, at børn og unge har et netværk at søge støtte hos, hvis noget i deres liv er svært. Børns Vilkår har undersøgt, hvem børn typisk vil gå til i det tilfælde, at de mister lysten til at gå i skole (figur 4). 66 pct. af børnene i 5. og 8. klasse svarer, at de vil snakke med deres forældre, mens 44 pct. vil tage fat i deres venner/veninder. 16 pct. svarer, at de vil kontakte en lærer på skolen.

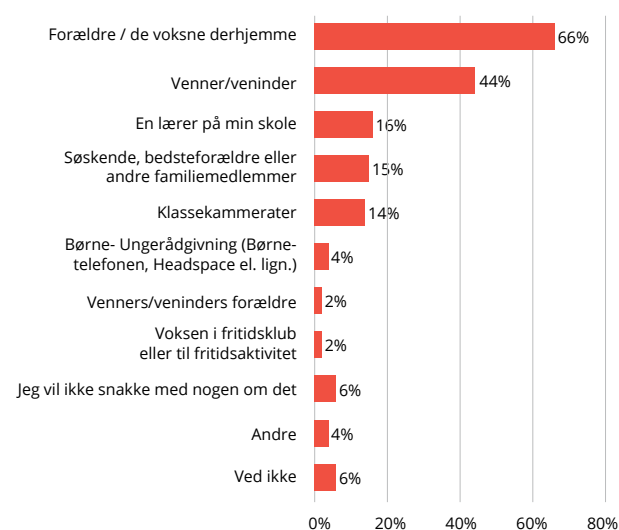
Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at seks pct. af børnene ikke vil gå til nogen, hvis de bliver kede af at gå i skole. Når vi spørger denne gruppe elever, hvorfor de ikke vil snakke med nogen, er der to gennemgående årsager:

Børnene har enten ikke lyst til eller orker ikke at snakke med nogen om, hvordan de har det. En anden gruppe svarer, at de ikke har nogen at tale med.

Resultaterne understreger, hvordan forældre er en værdifuld ressource i børn og unges liv, også når livet i skolen er svært. Fra børn, der har oplevet skolefravær, hører vi bl.a., at forældrene bidrager med at lytte til deres bekymringer, opmuntrer dem til at komme af sted om morgenen, sikrer dialogen med skolen og i visse tilfælde rykker med helt ind i undervisningen.

I de tilfælde, hvor mistrivsel har direkte rod i familien, f.eks. grundet konflikter, misbrug eller omsorgssvigt, er det vigtigt, at børnene har andre relationer, de er trygge ved og kan gå til for at få støtte og hjælp, f.eks. en lærer på skolen eller en voksen fra et fritidstilbud.²³

Figur 4: Børn og unge foretrækker at tage fat i deres forældre, hvis de bliver kede af at gå i skole

Børns Vilkår har spurgt 1.521 elever i 5. og 8. klasse om: "Hvem vil du snakke med, hvis du bliver ked af at gå i skole?". Eleverne måtte angive flere svar, hvorfor procenterne summer til mere end 100. Svarene er ikke listet i prioriteret rækkefølge.

Skole og familie ser ikke altid det samme

Børns Vilkår's undersøgelser peger på, at børnene foretrækker at opsøge deres forældre ved manglende skolelyst, og at de første tegn på mistrivsel ofte forekommer i hjemmet, før skoledagen begynder. Samtidig fortæller flere af børnene i interviewene, hvordan de i skolen holder sammen på sig selv. Nogle børn beskriver, hvordan de bruger deres forældre som en livline, når det bliver svært i klassen, eksempelvis ved at ringe til mor eller far.

Hvis skole og forældre ikke ser ens på barnets trivsel, kan skole-hjem-samarbejdet blive udfordret. August på 12 år, der på interviewtidspunktet har været fraværende fra skole i knapt et år, fortæller bl.a., hvordan hans forskellige reaktioner i hjemmet kontra i skolen kom til konflikter mellem hans forældre og lærere:

Interviewer: *Hvis der var et eller andet, du var ked af, eller som du syntes var svært, så sagde du det ikke?*

August: *Mm-mm.*

Interviewer: *Tror du ikke, de [lærerne] kunne se det på dig på en eller anden måde?*

August: *Nej, det kunne de ikke, fordi de sagde også, at: "August han var en helt fantastisk dreng, og han gjorde ikke så meget". Men når jeg så kommer hjem, så kan mine forældre se, at jeg ikke har det særlig sjovt.*

Interviewer: *Ved du, om de snakkede med lærerne om det?*

August: *Ja, altså min mor har sendt sådan rigtig, rigtig mange sure beskeder. Og så har hun fået sure beskeder tilbage, hvor at de siger, at det er hendes skyld, at jeg ikke gider i skole.*

Det er afgørende, at børn og unge, der mistrives, får den rette hjælp så tidligt som muligt, for at indsatserne har størst effekt.²⁴ Samarbejdet mellem skole og hjem spiller her en vigtig rolle i at identificere og sætte tidligt ind over for børn med bekymrende skolefravær. Børns Vilkår's interview med forældre viser bl.a., at skole og forældre kan have forskellige oplevelser af barnets trivsel og udvikling i skolen, og at disse uenigheder kan være en barriere for at sikre et positivt samarbejde, herunder fremdrift i sagen. Samtidig peger en rapport fra Institut for Menneskerettigheder på, at det typisk er lærernes vurdering, der benyttes til at identificere og handle, når et barns skolefravær er bekymrende.²⁵

Lærernes vurdering er den mest udbredte metode til at identificere og handle på elever med skolefravær

I en undersøgelse foretaget af Analyse & Tal på vegne af Institut for Menneskerettigheder (2017) angiver 354 skoleledere, hvad der kendetegner skolens praksis i forhold til at reagere på bekymringer for en elev med skolefravær. Den mest udbredte metode er lærernes samlede vurdering; det angiver 78 pct. af grundskolelederne og 71 pct. af skolelederne på specialskoler. Skolelederne er også blevet bedt om at vurdere, hvor udbredt det er at reagere på baggrund af forældrenes bekymringer. 42 pct. af grundskolelederne og 44 pct. af skolelederne på specialskoler reagerer, hvis forældrene udviser bekymring for deres barns skolefravær.

Kilde: Analyse & Tal, 2017

DU ER NØDT TIL AT STÅ OP,
ELLERS KOMMER DU
FOR SENT I SKOLE

MOR, JEG HAR ONDT I MAVEN.
JEG FØLER MIG SLØJ.
MÅ JEG BLIVE HJEMME
FRA SKOLE?

NU IGEN...?

Analyse fra VIVE giver ny viden om børn og unge med bekymrende skolefravær

Elever, der har højt fravær i udskolingen, får lavere karakterer ved folkeskolens afgangsprøve, og det stiller dem dårligere i deres videre vej gennem uddannelsessystemet og ind i voksenlivet. Det viser en helt ny analyse foretaget af VIVE for Børns Vilkår og Egmont Fonden, der bygger på meget omfattende registerdata kombineret med spørgeskemadata om elevernes trivsel og data fra det såkaldte følgeforskningspanel.

Analysen er den første af sin art, der følger elevfravær over et skoleliv; fra eleverne går i 2. klasse og frem til folkeskolens afslutning. Resultaterne bidrager med ny viden om forståelsen af bekymrende skolefravær, og hvad der kendetegner elever med forskellige fraværsp profiler.

Rapportens hovedkonklusioner:

- Børn af ufaglærte mødre – der har grundskole som højeste uddannelse – er i gennemsnit 33 procent mere fraværende end alle andre børn set over et helt skoleliv. Det er særligt det ulovlige fravær og sygefraværet, der er højere.²⁶
- Ældre søskendes fravær er en af de få familierelaterede baggrundsvariable, der kan forklare antallet af perioder med både kort og længerevarende fravær. Denne variabel opfanger bl.a. forældrenes tilgang og forhold i hjemmet, som ikke opfanges af de øvrige variable.
- Fravær medfører dårligere resultater ved folkeskolens afgangsprøve. Det gælder over hele karakterfordelingen, men effekten er størst for de elever, der ligger i den lave ende af karakterfordelingen. Samtidig har elever med de dårligste faglige præstationer mere fravær end gennemsnittet af elever.
- Hvis vi kunne fjerne al skolefravær, ville karaktergennemsnittet for de 5 pct. af eleverne, der klarer sig dårligst fagligt, stige fra 3,20 til 3,85.

Karakteristika for elever med længerevarende skolefravær

I rapporten afdækker VIVE, at elever, der har flere måneder med kort fravær (5-10 pct. fravær i en måned), kommer fra både ressourcetsvage og ressourcestærke hjem.²⁷ Omvendt kommer elever med længerevarende fravær (forløb med mere end 10 pct. fravær i tre måneder) oftere fra ressourcetsvage hjem. Blandt denne gruppe elever ses desuden følgende risikoprofil:

- Har lavere faglig trivsel (målt via de Nationale Trivselsmålinger)
- Har lavere psykisk trivsel (målt via de Nationale Trivselsmålinger)
- Oplever oftere mangel på støtte og inspiration i undervisningen
- Har oftere et kognitivt handicap²⁸ (det gælder særligt autismspektrum forstyrrelser (ASF), adfærdsforstyrrelser og/eller indlæringsvanskeligheder)
- Får oftere medicin mod angst, depression, søvnforstyrrelser eller smerter
- Modtager i højere grad sociale foranstaltninger
- Etnisk danske elever fra ressourcesvage hjem

Skolefravær set over et skoleliv

Som det første studie nogensinde følger VIVE den enkelte elevs fraværsmønster måned for måned i op til 8 år. Analysen viser, at elever med højt skolefravær i udskolingen har haft et højere gennemsnitligt fravær allerede i indskolingsklasserne. I de tidligere år er fraværet ikke udtalt, men stiger kraftigt omkring 6. klasse. Her er det særligt det ulovlige fravær, der vokser i omfang. Fra mellemtrinnet (6. klasse) øges fraværs-mængden markant, som vist i figur 5. Også sygefraværet er højere igennem hele skoletiden (særligt fra mellemtrinnet) for elever, der i udskolingen har højt fravær.

BAGGRUND FOR ANALYSEN

VIVEs analyser baserer sig på data om mere end 87.000 elever fra to årgange, der afsluttede folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, hhv. i skoleåret 2016/2017 og 2017/2018.

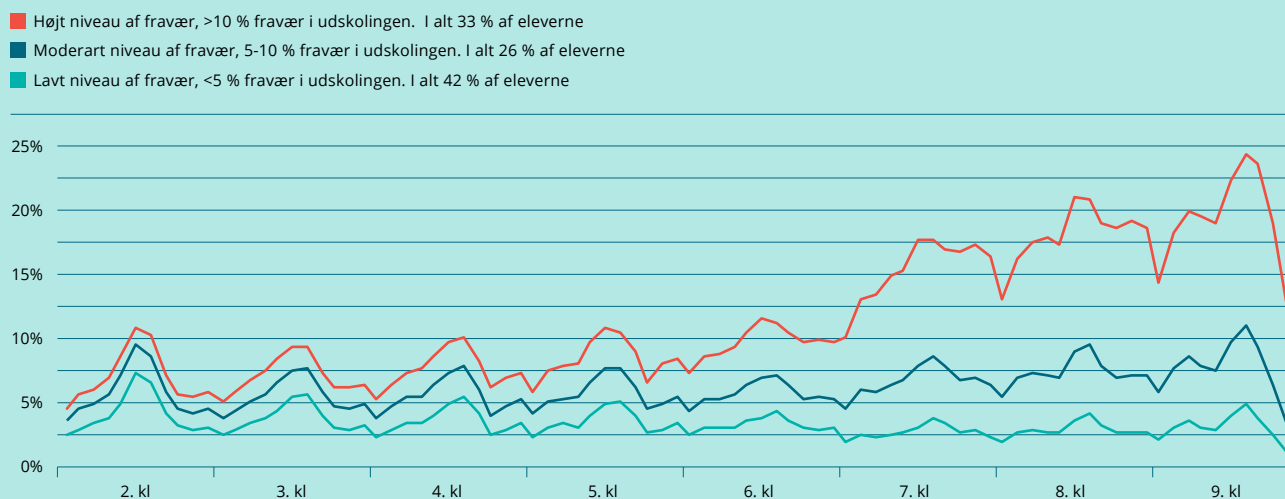
Elevfraværet opgøres på baggrund af typen af fravær (fravær med tilladelse, ulovligt fravær og sygefravær) og analyseres både samlet og individuelt.

I analysen benyttes såvel registerdata kombineret med spørgeskemadata om elevernes trivsel og spørgeskemadata fra det såkaldte følgeforskningspanel. Registerne gør det muligt at følge alle folkeskoleelever måned for måned og år for år og koble meget detaljerede oplysninger om bl.a. sundhed (bl.a. brug af receptpligtig medicin), familieforhold (forældrenes uddannelsesbaggrund, arbejdsmarkedsstatus, husholdningsindkomst og ældre søskendes fravær) og resultater fra de Nationale Trivselsmålinger.

Elever med skolefravær er en sammensat gruppe. VIVE analyserer derfor fravær baseret på fire definitioner af bekymrende skolefravær:

1. Perioder med kort fravær: Antal måneder med 5-10 % fravær i én måned
2. Perioder med højere fravær: Antal måneder med mere end 10 % fravær i én måned
3. Længerevarende fravær: Antal forløb med mere end 10 % fravær i 3 måneder
4. Meget samlet fravær: Mere end 10 % fravær i 9. klasse

Figur 5: Elevernes samlede fravær i folkeskolen over et skoleliv fordelt på tre niveauer for fravær i udskolingen

Figuren viser elevernes fravær fra 2. til 9. klasse fordelt på klassetrin og måned. Fraværet er opgjort i procent af antal skoledage i måneden. Eleverne er inddelt i tre kategorier afhængigt af, hvilket niveau af fravær de havde i 7.-9. klasse

Kapitel 2

Årsagerne bag skolefravær er komplekse

Årsagerne bag børn og unges skolefravær er mange og kan handle om forhold ved både barnet selv, familien, klassen, skolen og det omkringliggende samfund. Derfor er det afgørende, at afdækningen og håndteringen af barnets skolefravær sker med udgangspunkt i barnet og inddrager alle relevante forhold i barnets liv.

Skolefravær har ofte rod i flere forskellige begivenheder og faktorer. Det fremgår af forskning på området²⁹, og det træder tydeligt frem i samtaler med børn og unge om baggrunden for deres skolefravær. Børnenes beskrivelser af de problemer, der ligger til grund for deres manglende lyst til at gå i skole, er ofte præget af en lang række negative begivenheder og de følelser og bekymringer, der følger i kølvandet. En pige på 16 år fortæller således til BørneTelefonen om baggrunden for sit skolefravær:

"Det hele startede faktisk med, at min familie og jeg var ude for en bilulykke. Bagefter havde jeg tit ondt. Det gjorde, at jeg begyndte at få meget fravær i skolen. Ud over det havde jeg næsten også lige fået en ny klasse i skolen. Det gjorde det bestemt ikke nemmere for mig, fordi jeg også følte mig udenfor der. I starten havde jeg mange veninder i klassen, men det endte med, at de alle sammen flyttede skole, og så var der jo kun mig tilbage. Jeg kom ikke særlig godt ud af det med de andre elever i klassen (...) Jeg fik talt med min mor og far om det, og det endte med, at jeg fik hjemmeundervisning."

Børn og forskere: En årsag står ikke alene

Forskning i årsagerne til børn og unges skolefravær er voksende i disse år, senest med en række danske undersøgelser og litteraturstudier.³⁰ Typisk skelnes der i litteraturen mellem faktorer hos barnet selv, faktorer i familien og faktorer i skolen. Samtidig skelner forskningen mellem risikofaktorer, der udløser skolefravær, og faktorer, der vedligeholder fraværet.³¹

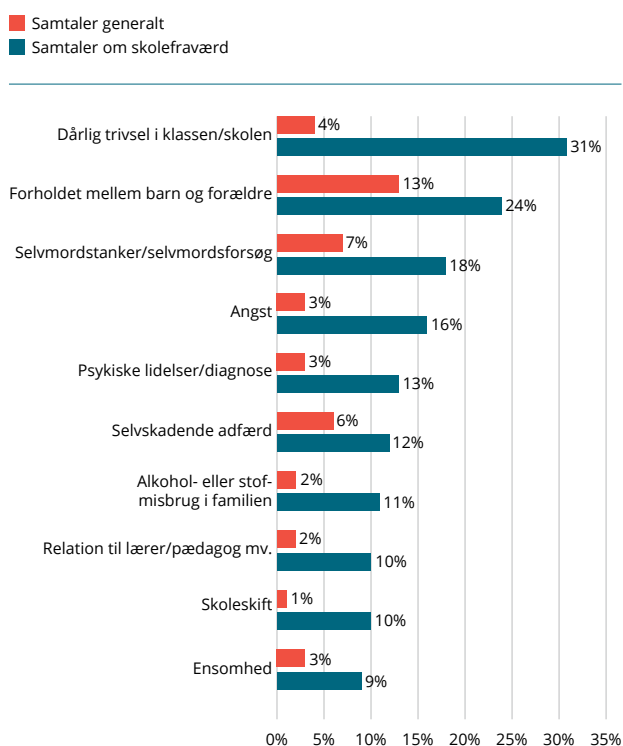
Kompleksiteten i årsager til fravær, og den sammensathed, der ofte er mellem årsagerne, går igen i samtaler med børnene selv. Det understreger vigtigheden af, at fagpersoner i skoler og kommuner arbejder helhedsorienteret, når de skal afdække årsagerne bag skolefravær og iværksætte løsninger.

På BørneTelefonen handler samtaler om skolefravær ikke blot om forhold hos barnet eller i hjemmet (figur 6). Det emne, som oftest er relateret til skolefravær, er dårlig trivsel i klassen eller skolen. I 2019 handlede 31 pct. af samtalerne om skolefravær også om dårlig trivsel i klassen eller skolen. Til sammenligning er dette et emne i 4 pct. af alle samtaler på BørneTelefonen.

Det næsthyppest emne, som opstår i samtaler om skolefravær, er forholdet mellem barn og forældre (f.eks. konflikter). Det var et emne i 23 pct. af samtalerne om skolefravær i 2019, mens dette emne generelt indgik i 13 pct. af alle samtaler på BørneTelefonen.

Det er særligt slående, at i 46 pct. af samtalerne, hvor børn og unge henvender sig om skolefravær, fortæller børnene også om psykisk mistrivsel.³² Til sammenligning handler 21 pct. af alle samtaler på BørneTelefonen om psykisk mistrivsel. For de børn og unge, som henvender sig om skolefravær, opstår emnet selvmordstanker eller -forsøg i 18 pct. af samtalerne, 'angst' er et emne i 16 pct. af samtalerne om skolefravær og 'psykiske lidelser/diagnoser' i 13 pct. af samtalerne om skolefravær.

Figur 6: De ti hyppigste emner i samtaler med børn og unge om skolefravær sammenlignet med hyppigheden i samtaler på BørneTelefonen generelt i 2019

I 2019 var der 257 samtaler om skolefravær på BørneTelefonens platforme svarende til 0,5 pct. af alle samtaler.

Selvom det kan være vanskeligt at skelne mellem, hvorvidt et barns skolefravær er udløst af eller har resulteret i eksempelvis dårlig trivsel i klassen, peger samtalerne på problemstillinger, der er til stede hos børn med fravær. Samtalerne på BørneTelefonen understreger samtidig, at der sjældent er én årsag alene til, at et barn er fraværende fra skolen. Det bekræfter de 11 interviews, som Børns Vilkår har gennemført blandt børn og unge, der har eller har haft skolefravær.

Samtaler på BørneTelefonen viser, at børn med skolefravær mistrives

Samtaler på BørneTelefonen viser, at samtaler om skolefravær langt oftere end samtaler generelt på BørneTelefonen handler om psykisk mistrivsel. Det er eksempelvis samtaler om selvmordstanker eller -forsøg (18 pct.), angst (16 pct.), psykiske lidelser/diagnoser (13 pct.), selvskade (12 pct.) og ensomhed (9 pct.).

Dét siger børnene: Fravær er ikke pjæk – der er mere på spil

Skolen er et vigtigt rum for fællesskab, trivsel og læring, og det er et sted, som de fleste børn gerne vil være en del af. Når børn og unge ikke kommer i skole, ligger der – set fra deres eget perspektiv – gode grunde bag. Grunde som ikke altid er synlige for hverken de voksne omkring barnet eller for barnets kammerater³³. Nogle af de børn, som Børns Vilkår har mødt og interviewet, fortæller, hvordan de har følt sig misforståede eller ligefrem mistænkeliggjort, når de har haft meget fravær.

”Altså jeg føler lærere og elever bruger den nemmeste undskyldning for, at man ikke er i skole, nemlig ”pjæk”. Det er ord, der bliver brugt forkert, fordi selv hvis det er pjæk, så er der vel en grund til, hvorfor en elev hellere vil være hjemme. Der er altid noget bag det, og det er ikke gået op for folk endnu”.

Sådan siger Amira på 16 år i et interview med Børns Vilkår. Amira har i perioder haft et skolefravær på mere end 75 pct., bl.a. på grund af sygdom og konflikter med sine kammerater. Da Børns Vilkår interviewer Amira, går hun i 10. klasse og har fortsat fravær, men i mindre grad end tidligere.

Amiras fortælling rammer en gennemgående tendens i børnenes fortællinger: Skolefravær kan ikke reduceres til pjækkeri. Der er altid en grund til, at barnet ikke kommer i skole – ”der er altid noget bag,” som Amira siger.

Forskning i børns skolefravær peger på, at en del af motivet bag børns skolefravær er muligheden for at komme væk fra de problemer og bekymringer, børnene oplever de har, f.eks. i skolen. Ved ikke at komme i skole forsøger børnene således at undgå det, der er svært eller uhåndterbart. Skolefraværskforsker Stine Løvereide beskriver, at ”skolevægring er en reaktion på, at eleven ikke har ressourcer til at løse de udfordringer, som det møder i de sociale kontekster, det indgår i. Med andre ord kan afholdelse fra skolegang ses som en måde barnet håndterer de psykiske og sociale udfordringer, det står i.”³⁴

Fælles for alle samtaler med børn om fravær – både på BørneTelefonen og i Børns Vilkårs interview – er, at de sjældent peger på én primær årsag til, at de er fraværende fra skolen. Børnene kommer i deres fortællinger ind på en lang række negative oplevelser, associationer og følelser omkring deres skolegang. Heraf er seks temaer gennemgående og vil blive beskrevet i de følgende afsnit.

1. Usikkerhed, angst, stress og psykisk mistrivsel

Nogle børn og unge med skolefravær fortæller, at de kæmper med at finde troen på sig selv, deres evner og deres værd. De føler sig usikre i skolen og bekymrer sig om deres faglige

præstationer, deres position i sociale grupper, hvad andre tænker om dem, og om de lever op til gældende normer om krop og udseende. Det bekræftes af en række nye undersøgelser om psykisk mistrivsel, stress og præstationspres hos børn og unge.³⁵ En 14-årig pige fortæller til BørneTelefonen:

"Hej, jeg er en pige på fjorten år og går med mange frustrerende og nedtrykkende, for ikke at nævne: stressende tanker. Jeg har været hjemme i lang tid, da jeg simpelthen ikke har kunnet overskue at være sammen med mine klassekammerater og at skulle være i skole. Jeg får hjemmeundervisning lige her midlertidigt, men har det stadig rigtig svært. Er begyndt at tro, at jeg måske er begyndt at udvikle noget angst. Jeg er de sidste år blevet utroligt bevidst om mit udsende. Jeg har haft de tanker: jeg må ikke se irriterende, lav, buttet, for selvsikker, for dum ud osv. (...) Jeg går jo ikke i skole for tiden, med da jeg gjorde, lod jeg som om, at jeg skulle på toilettet ofte, bare for at tjekke hvordan mit hår og mit tøj sidder og skiftede tøj flere gange på dagen."

Angst og depression er udbredte problematikker hos børn med skolefravær.³⁶ Senest har VIVE dokumenteret, at elever med længerevarende fravær er kendetegnet ved, at de oftere modtager medicin mod angst og depression end børn uden fravær. Angst er også en gennemgående problematik hos flere af de børn og unge, som Børns Vilkår har talt med. Nogle af børnene beskriver, at de har oplevet angstanfald efter at de i en lang periode har følt sig triste, nervøse og pressede og har kæmpet med at komme af sted i skole. Angsten kan desuden være medvirkende til, at et skolefraværsløb trækker ud og kompliceres. Det sker eksempelvis, når barnets angst er så kraftig, at det ikke kan komme ud af døren. Andre børn har ikke har fået den rette hjælp og støtte til at arbejde med angsten.³⁷

2. Ustabile og utrygge familieforhold

Nogle børn oplever manglende forståelse hjemmefra og mangler støtte og motivation til at passe deres skolegang. Andre børn oplever, at forældrene presser dem for hårdt for at præstere på et højt fagligt niveau, som de ikke føler, de kan leve op til. En 13-årig pige fortæller til BørneTelefonen:

"Min far sætter altid et højt pres på mig, fordi han så gerne vil have, at jeg får 12, men det kommer helt sikkert aldrig til at ske. Jeg er også begyndt at pjække til idræt, fordi jeg ikke kan overskue det, men nu har jeg gjort det så tit, at lærerne er begyndt at være rigtig meget efter mig. Derhjemme går det heller ikke vildt godt. Min mor ved, hvor dårligt jeg har det, men kan alligevel ikke rigtig forstå det."

En del børn er præget af forældres skilsmisse eller et højt konfliktniveau i hjemmet. Andre børn og unge beretter om omsorgssvigt.³⁸ Det gælder bl.a. 20-årige Thea, som i et interview med Børns Vilkår fortæller, hvordan en opvækst

med en alkoholiseret far fik betydning for hendes udvikling af skolefravær. Theas forældre blev skilt, da Thea gik i 0. klasse, og samværet med faren fik betydning for Theas og søsterens skolegang. Bl.a. kom de ofte for sent op og dermed for sent til timerne, de havde ikke penge med til frokost, og de fik ikke lavet deres lektier:

"Jeg kan huske en masse turbulens hos min far og mor, fordi de skændtes rigtig meget. Og det blev også meget fysisk. Hvor det gik ud over dem begge to, og min søster og jeg til sidst skulle gemme os, fordi vi blev så bange. Og min far begyndte at drikke rigtig meget, fordi de blev skilt. (...) Vi fik ikke lavet vores lektier. Vi kom ikke i skole til tiden heller. Så det var jo ikke særlig godt."

3. Utrygge klassemiljøer

Dårlig trivsel i klassen er det tema, der hyppigst bliver nævnt i samtaler om skolefravær på BørneTelefonen. Børnene beretter blandt andet om et utrygt klassemiljø med mobning, drillerier og slåskampe. I et interview med Amira på 16 år fortæller hun, hvordan et dårligt klassemiljø har spillet en afgørende rolle for hendes mistrivsel og i sidste ende for hendes udvikling af skolefravær. Amira beskriver, hvordan hendes bedste veninde, Sara, skabte falske rygter og startede konflikter. Det påvirkede Amira i sådan en grad, at det begyndte at gå ud over hendes skolegang:

"Og hvad gjorde Sara? Hun gjorde mit liv endnu mere til et helvede. Jeg havde meget kvalme, og jeg spiste ikke rigtig ordentligt, og jeg kunne ikke stå op, for jeg kunne ikke sove. Og så var der det her med de her piger. Og de her drenge. Og magter man så skole? Det gør man ikke. Og det var tydeligt. Det var der, hvor mit fravær kom op på de der 75 pct. tror jeg."

Et inkluderende klassefællesskab bygger bl.a. på høj tolerance, tryghed og venlighed. I klassen skal der være plads til forskellighed, der skal være en bevidsthed om, at alle elever er lige meget værd, og eleverne skal respektere hinandens grænser og behov.³⁹ I et godt klassefællesskab er eleverne også trygge, og de tør række hånden op og svare forkert uden frygt for at blive udskammet eller drillet.

Der er flere eksempler på utrygge klassemiljøer i børnenes fortællinger i interviewundersøgelsen. Det har påvirket Esther på 13 år. Hun har i perioder været fraværende fra skole - ad to omgange i en måned. Her fortæller hun om det at skulle sige noget i timerne:

"På et tidspunkt lavede de en undersøgelse. Bare sådan en kort en, hvor man skulle sætte sig ned og række hånden op, hvis man var enig eller uenig. Over halvdelen af eleverne i hele klassen var bange for at række hænderne op, fordi at der var nogen, der ville kommentere på, hvad de sagde, hvis de sagde noget forkert."

4. Manglende tætte relationer i klassen

Flere børn fortæller om at føle sig ensomme og om ikke at have en tæt relation i klassen. Fraværet af en nær ven eller veninde skyldes dog langt fra altid bevidst eksklusion fra fællesskabet eller mobning. Det er blandt andet tilfældet for Klara på 16 år, der endte med at være fraværende fra sin tidligere skole i et halvt år.

Klara fortæller, at hun til slut ikke kunne se noget formål med at komme i skole. Ikke fordi hun blev drillet eller var en del af åbenlyse konflikter – men fordi hun ikke havde en tæt relation til nogle af sine klassekammerater. Klara følte sig ensom til trods for, at hun var omringet af hele sin klasse.⁴⁰ Hun var i skole, men hun var ikke en del af det sociale liv i klassen:

“Det var ikke, fordi jeg ikke var gode venner med de andre, men alligevel så var jeg alene. Jeg kunne ikke leve i den der ensomhed. Nu ser jeg det ikke som en dårlig ting, nu ser jeg det ikke som at være ensom. Nu ser jeg det bare som at være alene, og det er jeg tit. Og det kan jeg leve i. Men på det tidspunkt, der så man, at de andre var sammen, og det savnede man selv at kunne være sammen i.”

5. Lærer-elev relationer

Relationen til kammerater og relationen mellem lærer og elev er de to temaer, der er mest gennemgående i Børns Vilkårs interviewundersøgelse. I interviewene hører vi bl.a. om lærere, der skælder ud i klassen, ikke har tid til at hjælpe, eller om hvordan skolen ikke tager hensyn til barnets behov for støtte eller særlige aftaler.

Et godt lærer-elev-forhold bygger ikke kun på lærernes evne til at undervise med høj faglig kvalitet. Forskning i læreres relationskompetencer peger på, at det også er vigtigt for elever at føle sig taget alvorligt, og at de oplever, at lærerne har en reel interesse i dem som mennesker.⁴¹ I interviewene er der beretninger om betydningsfulde relationer til lærere, der har løftet børnenes skoleglæde og motivation. Det fortæller Albert på 12 år om. Han har gennem hele sine skolegang haft lange perioder med fravær og har ad flere omgange været døgnindlagt på Børnepsykiatrisk Hospital grundet mistrivsel og udadreagerende adfærd. Da Børns Vilkår møder Albert, er

han udredt for autisme og er visiteret til en dagbehandlings-skole. Albert fortæller bl.a. om sin positive oplevelse med at få undervisning, mens han var indlagt:

“Det var den der hospitalsskole, den lærer der var der, det var virkelig sådan, jeg glædede mig hele tiden, og når tiden var gået, var jeg sådan “ej, kan jeg ikke lige blive her to timer mere?”

Det går igen i interviewene, at mange af børnene har oplevet betydningsfulde brud i lærer-relationerne, hvis for eksempel læreren skal på barsel, bliver sygemeldt eller skifter arbejde. Skolens faste overgange mellem indskoling, mellemtrin og udskoling er også udfordrende for flere af børnene, fordi de her skal have nye klasselærere og må slippe relationen til den lærer, de har kendt igennem flere år. For børnene kan den gode og særlige lærer ikke altid erstattes af en anden.

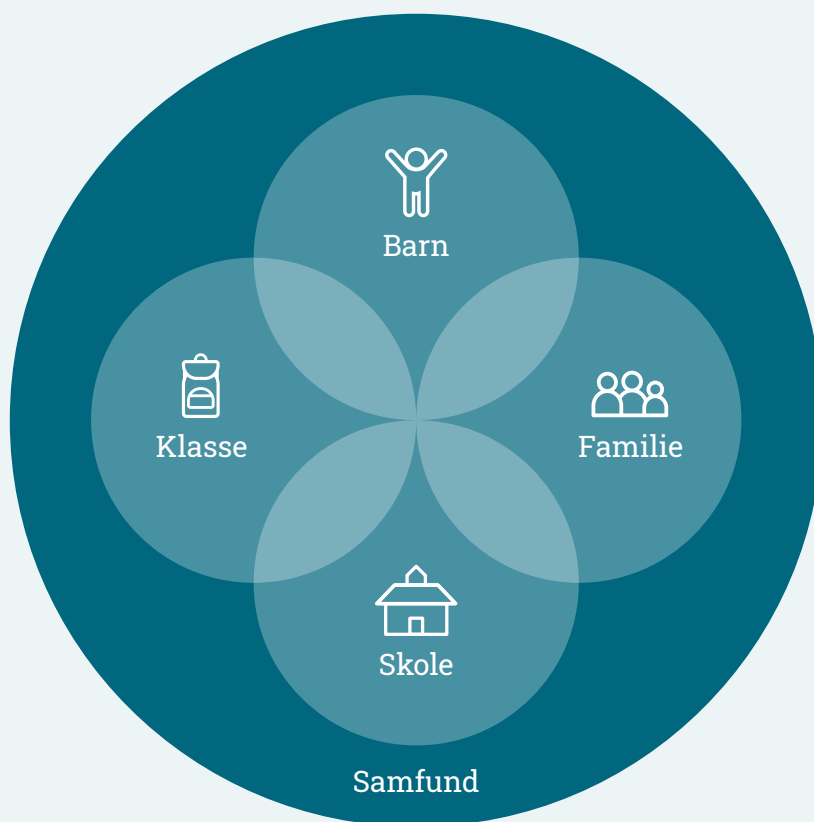
6. Et læringsmiljø, der ikke tilgodeser børns individuelle behov

Hos nogle børn er rammerne i skolen en udløsende faktor for deres skolefravær, herunder den fysiske indretning, antal elever i klassen, længden på skoledagen, undervisningsformen, mødetid, støjniveau og manglende mulighed for at trække sig væk. En dreng på 13 år fortæller til BørneTelefonen om sit fravær, at det bl.a. skyldes uro og larm i klassen:

“Jeg bliver hverken mobbet eller drillet, slået eller gjort grin af. Men min klasse larmer for meget. Jeg får hovedpine dagligt, og jeg pjækker en del. Min klasse begynder at få et dårligt ry, fordi at der er nogle specielle i vores klasse der altid kommenterer eller larmer. Lærerne og vikarerne råber altid.”

Manglende rammer og struktur for skoledagen spiller en rolle for flere børns trivsel og motivation for at komme i skole. Det gælder især for børn, der har en udviklings- eller adfærdsforstyrrelse, eller som er sensitive over for larmen i klassen.⁴² Klara på 16 år fortæller eksempelvis:

“Jeg tror ikke engang, der var et skema. Det var bare så ustruktureret og flydende, og jeg kunne det ikke. Du ved nogle gange, så har man bare en mavefornemmelse, og man ved, at der skal jeg ikke være.”

Figur 7: Årsager til skolefravær findes indenfor 5 arenaer

På baggrund af forskning og Børns Vilkårs undersøgelser kan årsager til skolefravær identificeres indenfor følgende arenaer: Barnet selv, Familien, Klassen, Skolen og det omkringliggende Samfund. Ofte vil det enkelte barns skolefravær skyldes faktorer inden for flere arenaer.

Forhold vedrørende barnet:

Forhold ved barnet kan blandt andet omhandle psykiske lidelser som angst, depression eller udviklingsforstyrrelser som autisme. Faglige udfordringer som koncentrationsbesvær eller indlæringsvanskeligheder hos barnet kan også være medvirkende eller forstærkende årsager til skolefravær. Det samme kan lavt selvværd og sensitivitet i forhold til larm og uro.⁴³

Forhold vedrørende familien:

Sygdom, dødsfald, flytning, skilsmisse, arbejdsløshed og andre livsbegivenheder i familien kan være udløsende eller forstærkende for et barns skolefravær. Det samme kan misbrugsproblemer eller psykiske vanskeligheder i familien. Forskning viser desuden, at børn, der er anbragt, har højere fravær end deres jævnaldrende, og at børn af forældre med lavt uddannelsesniveau eller lav indtægt har højere fravær sammenlignet med andre børn.⁴⁴

Forhold i klassen:

Konflikter og grupperinger, slåskampe, mobning, larm og uro, et dårligt forhold til lærerne samt i nogle tilfælde skoleskift er forhold i

klassen, der især fremhæves i interviewene og i rådgivningssamtaler på BørneTelefonen med børn om skolefravær. Også forskere er i stigende grad opmærksomme på, at forhold i klassen kan være årsag til fravær.⁴⁵ Ny forskning peger desuden på, at manglende støtte og inspiration i undervisningen er en risikofaktor for udviklingen af skolefravær. Det samme gælder for elever, der kun i lav grad oplever, at lærerne har høje faglige forventninger til deres præstationer.⁴⁶

Forhold ved skolen:

I interviews og samtaler på BørneTelefonen med børn om skolefravær bliver der bl.a. peget på, at frekvensen af lærerskift, klassekvotienten, de fysiske rammer og overgangen fra indskoling til mellemtrin og udskoling kan påvirke skolefraværet. Også skolens tilgang til, hvordan den bedst støtter udsatte børn og familier og håndterer børn med skolefravær, har betydning for fraværet. Det kan for eksempel handle om tilgangen til at registrere fravær og synet på - og håndteringen af - skole-hjem-samarbejdet.

Det omgivende samfund:

Uden at det i dag er muligt at påvise en entydig sammenhæng, peger ny forskningslitteratur på, at overordnede samfundstendenser også kan spille en rolle for børn og unges udvikling af skolefravær.⁴⁷ Det gælder for eksempel et stigende krav om at præstere gennem test, eksaminer, uddannelsesparathedsvurderinger mv.

"Jeg er ved at gå ud af mit eget gode skind!"

Jeg er en af de klogeste i klassen, den der næsten altid laver sine lektier osv., men jeg pjækker. Det er blevet til en ca. en dag om ugen, og jeg ved ikke, hvad jeg skal gøre. Når jeg pjækker, starter det altid med, at jeg står op kl. 6 og skal ud ad døren ca. 7:20. Men når jeg har taget sko på, er det som om, jeg er frosset på stedet. Jeg kan ikke bevæge mig ud af stedet, men mine tanker kører løs. Jeg begynder at tænke "Hvorfor bevæger du dig ikke? Kom i skole! Kom nu! Hvad laver du? Du kan ikke misse skole, der er alt for meget vigtigt at lære!" osv. Men i baghovedet kommer små tanker også op som siger: "Men jeg er så ensom i skolen ... Jeg fryser altid, når jeg er i skole ... For når jeg er nervøs, fryser jeg ..."

Lærernes forventninger gør det I HVERT FALD ikke bedre at tage i skole... Hvordan skal jeg kunne sidde en hel dag i skole og vide, at hver eneste lærer skal dømme mig på, hvor meget jeg siger?... At vide at bare en lille bevægelse kan ændre min karakter gevaldigt?... At vide at hvis jeg rækker hånden op, en ud af få gange, og svarer forkert, vil de sikkert tro, jeg ikke kan finde ud af det?

Jeg kan simpelthen ikke få mig selv til at tage i skole. Jeg kan ikke selv sætte fingeren på hvorfor. Det hele ser vel bare sort ud. Sort og dystert.

Så her er jeg. Fastfrosset på stedet. Ved ikke hvorfor eller hvordan. Ved kun, at den dag, der er jeg ikke i skole. Og det gør mig sur. Mega sur. På mig selv. "Hvem fanden tror jeg, at jeg er?! Du er simpelthen SÅ dum! Hvad fanden laver du?! Se dog at komme i skole! Dine lærere ved helt klart nu, at din mor bare dækker for din pjækken! Mor bliver vildt sur. Jeg hader at skuffe hende, så tag nu i skole! Du kan ikke tillade dig at blive hjemme! Hvis du ikke kan klare skolen, hvordan fanden skal du så kunne klare voksenlivet?!? Jeg skælder mig selv ud, men kan stadig ikke få mig selv til at gå ud af den dør. Jeg bliver bare så frustreret over mig selv. På mig selv.

Så hvad skal jeg gøre? Jeg har i mere end et halvt år spekuleret på, om jeg måske har en depression eller en form for angst, men jeg ved ikke, hvordan man får det tjekket. Det er som min krop bare lukker ned. Lige som jeg skal i skole."

Pige på 16 år til BørneTelefonens brevkasse

Kapitel 3

Sådan oplever børn hverdagen uden skole

Det påvirker børns trivsel og sociale relationer, når de ikke går i skole. Børns Vilkår har fået et unikt indblik i, hvordan 11 børn og unge har oplevet det at være fraværende fra skole. Børnenes fortællinger peger på en forandret hverdag, hvor de udvikler nye hverdagsrutiner. Livet hjemme er præget af isolation, og tiden fyldes ud med YouTube og gaming. En del børn savner, at kammerater eller lærere rækker mere ud.

Børns Vilkår har besøgt 11 børn og unge, der aktuelt har, eller har haft, bekymrende skolefravær. Gennem samtaler med børnene har vi fået et helt unikt indblik i deres hverdagsliv i perioder uden skolegang. Børnene har blandt andet åbnet op om deres familierelationer, deres rutiner, deres forhold til kammerater og lærere, og hvordan det i det hele taget vender op og ned på et børneliv, når skolefremmøde bliver til skolefravær.⁴⁸

Nye hverdagsrutiner opstår, når børn ikke går i skole

Der sker store forandringer i familiernes hverdagsliv og rutiner, når et barn ikke går i skole. Hos en del af børnene ser vi, at de udvikler en ny døgnrytme, hvor de står sent op og først sover ud på natten. Flere børn fortæller om søvnproblemer, hvor de ligger vågne om natten med tanker og bekymringer, og derfor har de ofte svært ved at komme op om morgenen.

Den ændrede døgnrytme betyder, at børnene ikke kan opretholde samme nærhed og rutiner med den øvrige familie, der fortsat skal op og af sted i daginstitution, i skole og på arbejde. I stedet opbygger det barn, der har skolefravær, en parallel hverdagsrutine med egne mønstre og aktiviteter.

August på 12 år fortæller bl.a., at han typisk bliver vækket ved 9-9.30 tiden om morgenen af sine forældre. Herefter sker der "ikke så meget."

Interviewer: *Hvad skete der her i formiddag, inden vi kom?*

August: *Der gik jeg bare ind til min computer og så noget YouTube.*

Interviewer: *Okay. I sidder ikke og spiser morgenmad sammen eller?*

August: *Næ. Fordi de andre er jo allerede taget afsted, når jeg vågner.*

Også søskendeforhold kan blive påvirket, når den ene skal ud ad døren i skole, mens den anden bliver hjemme. Det fortæller Esther på 13 år:

"Jeg vågner normalt sådan halv otte-agtigt, og så ligger jeg lidt i min seng, før min søster tager afsted. For vi har fundet ud af, at det er nemmere for hende, hvis jeg bare ligger i min seng, mens hun gør sig klar. I stedet for at jeg bare går rundt, og så står jeg og dimser med noget, og så begynder hun at dimse med noget, og så har hun ikke tid til at komme ud ad døren."

Flere af børnene har vanskeligt ved at navigere i skiftet fra en struktureret hverdag med mødetider, lektioner og faste pauser til en mere flydende hverdag i hjemmet. Enkelte børn udtrykker, at motivationen til at stå op og få noget ud af dagen kan forsvinde. Det fortæller 16-årige Klara om:

"Men jeg fik det faktisk ikke bedre af at blive hjemme, det var lige meget, hvor lang tid der gik, jeg flød ind i en hverdag, der ikke var noget. Og så havde jeg endnu mindre lyst til at stå op, end jeg havde lyst til at stå op og gå i skole."

Samtidig med at børn og unge risikerer at blive koblet af resten af familiens rutiner og vaner, er familiens hjem for nogle børn det eneste sted, de opholder sig. Mens nogle med succes har holdt fast i fritidsaktiviteter, der giver dem social kontakt uden for hjemmet, er der børn, der stort set ikke kommer udenfor. De fortæller om træthed, dårlig kondition og kedsomhed.

Typiske hverdagsmønstre for børn med skolefravær i deres fraværsperioder

- Ændret døgnrytme: Står sent op/går sent i seng
- Spiser i mindre grad måltider med familien
- Meget alenetid på værelset
- Træthed, udmattelse eller søvnproblemer
- Meget skærmtid
- Få sociale relationer, ofte via gaming eller sociale medier
- Kedsomhed

Kilde: Baseret på Børns Vilkårs interview

Gaming med kammerater kan styrke børn og unges trivsel

En undersøgelse foretaget af Børns Vilkår blandt 1.753 børn og unge i 6. og 9. klasse viser at børn, der gamer med nogen, de kender, trives bedre, føler sig mindre stressede og mindre ensomme end børn, der gamer med nogen, de ikke kender.

Børn, der gamer med nogen, de kender, trives også bedre end børn, der slet ikke gamer.

Kilde: Børns Vilkår (2020a)

Filip på 12 år er et af de børn, der har haft meget lidt kontakt til omverdenen i sin lange fraværsperiode på to år. Filips skolefravær startede i slutningen af 3. klasse. Han endte grundet gentagne konflikter med kammerater og lærerne med at blive sygemeldt med stress. Filip bor sammen med sine forældre og sin storebror på 14 år og er netop begyndt på en dagbehandlingsskole med nedsat skoleskema og en tilknyttet støtteperson. Han fortæller om den stemning, der prægede hjemmet, mens han fortsat var fuldt fraværende fra skole:

"Den [stemningen] var meget trist, fordi jeg havde faktisk ikke været uden for en dør i to år i streg. Og jeg var meget sur over, at jeg blev så forpustet bare af at gå en tur."

Gaming og YouTube fylder tiden ud

Nogle børn og unge fortæller, at de bruger meget tid på gaming og YouTube i de perioder, hvor de ikke er i skole. Albert på 12 år fortæller:

"Jeg har haft rigtig meget spillelyst. Og når jeg siger rigtig meget spillelyst, så er det fordi, at jeg har stjålet min telefon og siddet og spillet hele natten, og haft det så dårligt, så dårligt af det. Og jeg er kommet til at gøre det flere dage i træk og alt muligt. Nu har jeg så heldigvis fået rigtig meget håndtering på det, men stadigvæk skal denne her [telefon] tit være låst inde i et skab, for at jeg ikke kommer til at sidde og spille på den."

Når Jakob på 26 år ser tilbage på en folkeskoletid præget af skolefravær, fortæller han om en hverdag med mange timers gaming. Jakob var i en periode fraværende fra skole i et år.

"Dér da jeg gik i 8. klasse, der har jeg nok spillet computer sådan 14-16 timer om dagen. (...) Jeg tror en ting, der er en stor skyld i mit fravær, det er, at jeg begyndte at spille sådan et spil, der hedder World of Warcraft."

Selvom sammenhængen mellem gaming og skolefravær ikke er entydigt påvist, peger blandt andre den norske skolefraværsforsker Trude Harvik på, at gaming kan være en vedligeholdende faktor, der kan gøre det vanskeligere at motivere barnet til skolegang.⁴⁹ Gaming er dog også en mulighed for, at børnene kan have social kontakt med andre i en periode præget af social isolation og alenetid på værelset. For nogle af børnene er deres online venskaber den primære sociale kontakt, de har i perioder med skolefravær. Det fortæller Klara på 16 år om:

"Tja, jeg følte mig meget ensom. Og så var der selvfølgelig alt det andet, som jeg nu allerede har fortalt. Så de eneste venner, jeg havde, var på internettet."

Skolefravær påvirker hele familien

For mange af de interviewede børn og unge gælder det, at der er tale om langstrakte forløb med ustabil skolegang. Når børn ikke går i skole, er det ikke kun en belastning for det enkelte barn, men også for både forældre og søskende. Vi hører fra børnenes forældre i denne og andre undersøgelser, at langvarige skolefraværforløb ofte får konsekvenser for familiens økonomi og udtrækker familierne fysisk og psykisk.⁵⁰

Børnene selv er som oftest klar over de belastninger, som deres skolefravær pålægger familien. Flere udtrykker bekymring for deres forældres situation. Filip på 12 år fortæller eksempelvis, at hans mor mistede sit arbejde, mens hun gik hjemme med ham:

Filip: *Min mor var meget ked af det, fordi hun mistede jo sit job. Hun mistede jobbet efter et halvt år.*

Interviewer: *Hvad tænkte du om det? Da du fik at vide, at din mor var blevet fyret.*

Filip: *Det forstår jeg simpelthen ikke. Bare fordi hun skal passe på sin knægt, og så kunne hun jo ikke få penge, tænkte jeg så. Så gik hun ned og klagede af helvedes til kommunen og nærmest sad og skreg*

ind i den der mobil der. "Det er ikke i orden!". Og nu får hun så også den løn, hun burde have fået, uden at gå på arbejde.

Ensomhed går igen hos børn med skolefravær

Albert på 12 år er sygemeldt og har ikke været i skole i en måned, da Børns Vilkår besøger ham. Tiden på værelset uden kontakt til andre børn er begyndt at have konsekvenser for Alberts trivsel:

- Albert: *Jeg kunne godt tænke mig at komme hen på en skole, hvor der er andre børn. For jeg er begyndt at føle mig ensom.*
- Interviewer: *Hvad ville det give dig, hvis du var sammen med andre børn?*
- Albert: *Altså, det giver jo noget venskab og noget socialt, som du ikke kan få bare ved at gå herhjemme. (...) Jeg føler mig sådan lidt som en kartoffel i en gryde. Sådan helt alene. Bare sådan, og så med låget på, så der er helt mørkt, og jeg sidder her 'hallo?'.*

Flere af børnene giver udtryk for, at ensomheden relaterer sig til savn efter venskaber med andre børn og unge og handler om, at de føler sig alene i de perioder, hvor de er fraværende fra skolen.

Nogle børn holder dog bevidst afstand til deres klassekammerater. De bryder typisk kontakten med deres klasse, fordi relationerne til kammeraterne vækker dårlige minder og er en påmindelse om en svær tid i skolen. Filip på 12 år beskriver, hvordan han har det ved tanken om at møde en klassekammerat på gaden:

"Hver gang jeg kunne møde en gammel klassekammerat eller noget i den stil, så fik jeg sommerfugle i maven, og jeg havde ikke lyst til det."

Også Albert fortæller, at han havde to venner i skolen, som han ikke ser mere: "Nu forbinder jeg dem lidt med noget af det dårlige fra skolen."

Børn savner social kontakt med lærere i fraværperioder

Det er få børn, der fortæller, at de har haft dialog med for eksempel en klasselærer i deres fraværperioder. Samtidig hører Børns Vilkår fra børnene, at den kontakt, de har haft til lærere eller andre af skolens fagpersoner, primært har haft til formål at sikre deres faglige niveau og langt mindre om at understøtte den sociale trivsel og relationen til klassefællesskabet. Samme tendens ses i undersøgelser blandt børn med kronisk sygdom.⁵¹

Line på 14 år har veninder i klassen, som hun har set indimellem i sine fraværperioder, men ellers har Lines kontakt til skolen ifølge hende selv udelukkende handlet om at sikre, at hun ikke kom bagud fagligt. Line går i 8. klasse og har perioder med fravær fra skolen på grund af alvorlig somatisk sygdom og bivirkninger deraf. Line fortæller, at lærerne har sendt lektier og opgaver til hjemmeskoling eller test, som hun skulle gennemføre derhjemme. Mange af opgaverne har Line dog ikke haft overskud til at gennemføre: "Der er ikke nogen af dem, der skriver, og håber jeg har det godt. De skriver bare: 'Hej, hvis du orker det, kan du så tage den her test?'"

Børns Vilkår hører også, at kontakten mellem skole og hjem oftest foregår mellem skolens fagpersonale, f.eks. lærer eller skoleleder, og barnets forældre. På trods af at barnet er omdrejningspunktet i sager om skolefravær, bliver barnet sjældent inddraget i dialogen med skolen. Daniel på 14 år fortæller, at det er hans forældre, der står for kontakten med hans dagbehandlingsskole, hvorfra han har et højt skolefravær:

- Interviewer: *Hvad siger de så henne i skolen? Er der nogle der kommer herhjem og snakker med dig?*
- Daniel: *Det ved jeg ikke, det er sådan forskelligt, af hvad jeg sådan har forstået på det.*
- Interviewer: *Der er ikke nogen, der kontakter dig, de ringer ikke til dig?*
- Daniel: *Ikke til mig. Det er mere min far eller mor.*

Sådan oplever forældre skolefravær

Forældre til børn med skolefravær fortæller i fem interviews med Børns Vilkår om langstrakte forløb med ustabil skolegang og om et samarbejde med skoler og kommuner, som til tider er svært. Forløbene er præget af ventetider, af skiftende sagsbehandlere og af mangelfuld kommunikation og koordinering på tværs af aktører.

Børns Vilkårs interview med fem forældre giver et indblik i forældres oplevelser af deres børns skolefravær og af skolens og kommunens håndtering af deres barns sag. Interviewene er ikke repræsentative for alle skolefraværsløb, men der tegner sig samlet tre gennemgående forhold: Mangel på kompetent vejledning, langstrakte forløb og manglende koordinering mellem aktører.

Mangel på kompetent vejledning

De forældre, som Børns Vilkår har interviewet, har selv opsøgt sparring og rådgivning om deres barns skolefravær. Forældrene taler typisk indledningsvist med lærerne og siden med skolens ledelse og de fagfolk, der tilknyttes barnets forløb, f.eks. PPR-psykolog. Hvis kommunens socialforvaltning kobles på, indgår også dialog med sagsbehandlere, familievejledere m.fl.

Forældrene fortæller, at de savner bedre råd og vejledning fra de fagfolk, de møder om deres barns skolefraværssag. De oplever, at de står alene med ubesvarede spørgsmål om, hvad den bedste løsning er for deres barn. Forældrene peger selv på, at de fagfolk, de har mødt, ofte mangler viden om årsagerne bag, og løsninger på, skolefravær. Særligt viden om børn med udviklingsforstyrrelser eller angst, og det rette behandlingsforløb hertil, går igen i fortællingerne.

Manglende viden og kompetencer er en væsentlig barriere for at sikre den rette hjælp og støtte til børn og unge med skolefravær og deres familier. I en undersøgelse blandt 354 skoleledere om kendskab til og håndtering af skolevægring vurderer 21 pct. af skolelederne, at det i høj eller i nogen grad er en faktor, at lærerne ikke er uddannet til at håndtere elever med skolevægring. Samtidig vurderer 22 pct. af skolelederne, at det i høj eller i nogen grad bidrager til skolens udfordringer med håndtering af børn med skolevægring, at skolen ikke har tilstrækkelig viden om, hvilken støtte eleven har behov for.⁵² Også kommunerne peger i en undersøgelse på manglende viden og kompetencer som en særlig udfordring i sager om bekymrende skolefravær hos børn og unge.⁵³

"De kommer ikke og rådgiver, som der egentlig står i service-loven, at de skal. Jeg ville jo ønske, at de havde sagt, 'jamen når I har et problem, nu skal vi finde ud af, hvad vi kan hjælpe jer med'. Eller: 'I skal I se, I har de her muligheder, eller vi har kendskab til det og det'. Fordi den måde jeg finder ud af tingene, det er ved at søge på nettet, det er ved at skrive med mennesker i en tilsvarende situation på Facebook."

Heidi, forælder til barn med skolefravær

Tiden går - langstrakte forløb

Forældrenes fortællinger peger på, at et barn med skolefravær risikerer at vente længe på at få den rette hjælp. Det er kendetegnende, at familierne oplever mange pauser og slip mellem de forskellige indsatser og tilbud, f.eks. når et tilbud løber ud, og der ikke er en plan for de næste skridt. Det er i tråd med, hvad bl.a. Institut for Menneskerettigheder har vist og benævnt som 'døde perioder'.⁵⁴ Det bidrager også til ventetiden, når børnene afventer for eksempel Pædagogisk Psykologisk Vurdering (PPV), udredning i psykiatrien eller at blive visiteret til et nyt skoletilbud som en special- eller dagbehandlingsskole. Desuden mangler der kontinuitet i forløbene og stabile fagpersoner. Forældre fortæller om udskiftninger i sagsbehandlere og mangel på gennemgående voksne, når børn overgår fra et tilbud til et andet. Det betyder, at børnene ofte skal forholde sig til nye voksne. Nogle af børnene tilbydes syge- eller hjemmeundervisning i afklaringsperioden, men har minimal kontakt til kammerater eller lærere fra deres skoletilbud.

Vi sidder her den 29. januar, og han går ikke i skole, og der er ikke kommet noget. Så sent som i nat græd han. Hvorfor fanden skrev jeg ikke med det samme en sur mail til kommunen. Jeg sagde bare, "de tjekker jo ikke om aftenen, så det er derfor." Vi går jo og venter på, der sker et eller andet ikke. Der er ikke noget nyt. Jeg underrettede for et år siden. Godt og vel."

Mie, forælder til barn med skolefravær

“

Jeg synes, at børn - de skal ikke have ondt i maven og have hovedpine ved at skulle i skole. Børn skal ikke tvinges til at gå i skole. De skal ikke hives ud af døren og slæbes over i skolen og afleveres med modstand. Så fortæller de sgu da rimeligt tydeligt, at de ikke vil. Og jeg tror faktisk, at de fleste børn gerne vil. Jeg ved godt, at skole er kedeligt, og alt muligt. Men der er også venner, der er frikvarter, der er fester, og der er alt muligt andet. Jeg tror, at de fleste børn gerne vil gå i skole. Så når de giver de der signaler, så skal man lytte til dem.”

Malene, forælder til barn med skolefravær

Mangel på koordinering og en tovholder

Ofte vil en sag om skolefravær involvere flere forskellige forvaltninger (skole- og socialforvaltning samt sundhedsvæsenet) samt barnets skoletilbud. Forældrene oplever, at de selv skal facilitere samarbejdet og kommunikationen på tværs af aktørerne og holde snor i forløbet. Forældre påtager sig ofte rollen som tovholder for at sikre sammenhæng og fremdrift i sagsbehandlingen.

Forældrenes fortællinger peger på, at det ofte er dem, der indledningsvist har henvendt sig til skolen med en bekymring for barnets trivsel og ikke omvendt. Nogle forældre oplever i den forbindelse, at de ikke bliver taget alvorligt. Samtidig oplever flere forældrene at skulle tage initiativ til

Der er ingen øvre tidsgrænse for sagsbehandling af sager om skolefravær

Modsat social- og sundhedsområdet så er der på skoleområdet ingen lovfæstede ventetidsregler eller regler for, hvornår en sag om eksempelvis vurdering af et barns støttebehov skal sættes i gang eller være afsluttet. Disse spørgsmål afgøres i den enkelte sag af skolelederen.

Selvom der på social- og sundhedsområder er fastsat vejledende sagsbehandlingstider, så er der ingen samlet maksimal sagsbehandlingstid for sager om eksempelvis skolefravær.

Kilde: Institut for Menneskerettigheder (2017)

den fortsatte afdækning af årsager til skolefraværet og rykke for møder, handlingsplaner og svar på henvendelser.

En undersøgelse fra VIVE (2019) viser, at kommunerne selv peger på, at det er en udfordring at skabe sammenhæng og koordinering på tværs af socialområdet og almenområdet. En særlig udfordring er at skabe klarhed over, hvilke problemstillinger i forbindelse med skolefravær der skal håndteres med en indsats på almenområdet, og hvilke problemstillinger der skal håndteres via serviceloven.⁵⁵ Institut for Menneskerettigheder peger i en rapport på, at denne uklarhed om, hvilke sektorer der er ansvarlige, bidrager til ventetid.⁵⁶

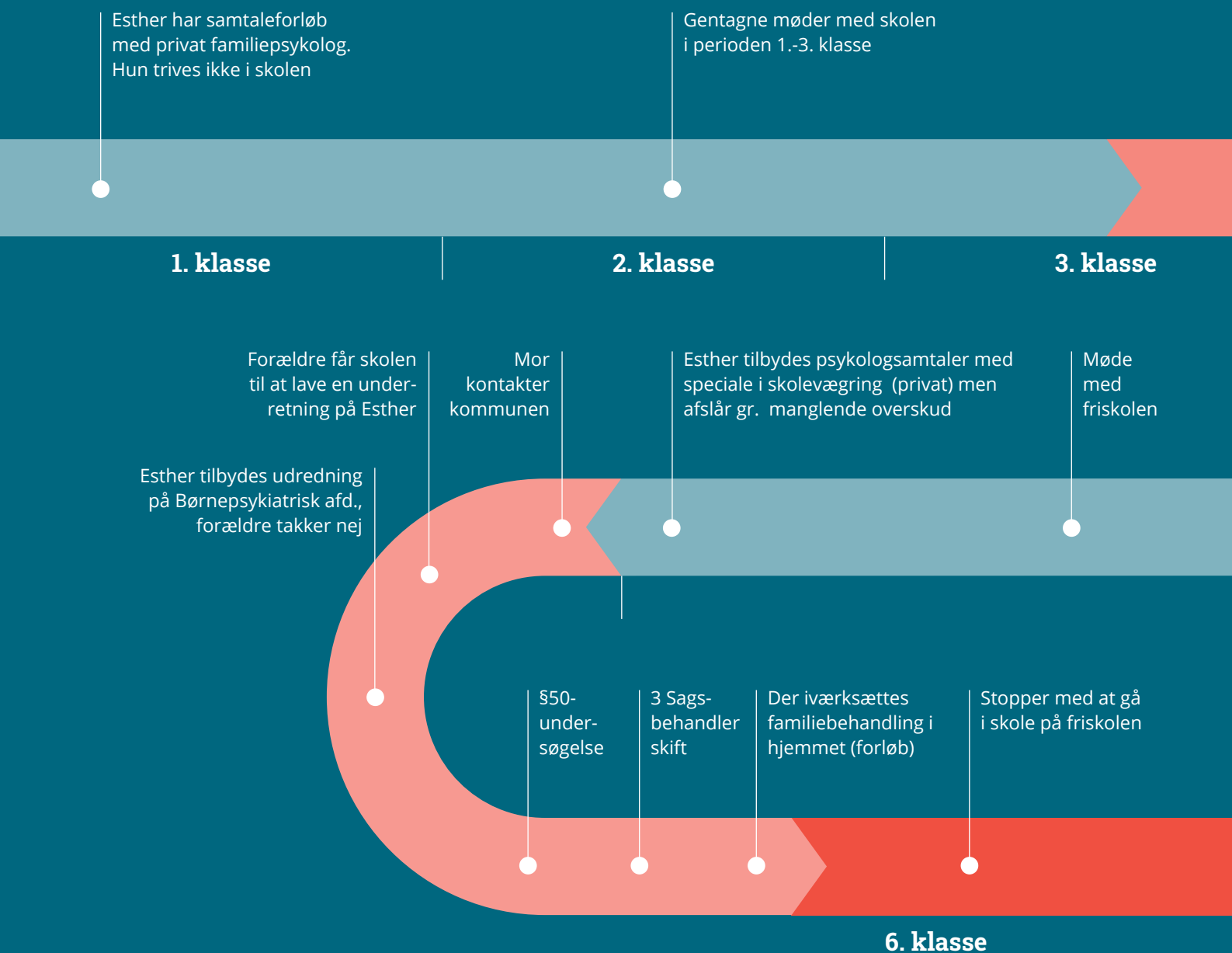
Forældrene udtrykker i interviewene, at manglende samarbejde og koordinering resulterer i manglende fleksibilitet i forhold til det enkelte barns behov. Samtidig kan forældre opleve samarbejdet som konfliktfyldt, når de ikke mærker fremdrift. På den anden side understreger det kompleksiteten i samarbejdet, at skolelederne oplever, at forældrene ikke støtter tilstrækkeligt op om børn og unge med skolefravær.⁵⁷

For skolerne er også økonomiske ressourcer en faktor, der kan spænde ben for at håndtere højt skolefravær. 46 pct. af skoleledere peger i en undersøgelse på, at det, at skolen ikke har de økonomiske ressourcer til at støtte eleven tilstrækkeligt, i høj eller nogen grad er årsag til, at de er udfordret i forhold til at håndtere skolefravær.⁵⁸

“Men, det har hele tiden været sådan, at vi også selv har skulle tage notater og skrive referat og holde folk op, på alt det de nu skulle, og møder-mig-her og "hvad så nu?" og "hvad har vi ret til?", "hvad har [barnets navn] ret til?"

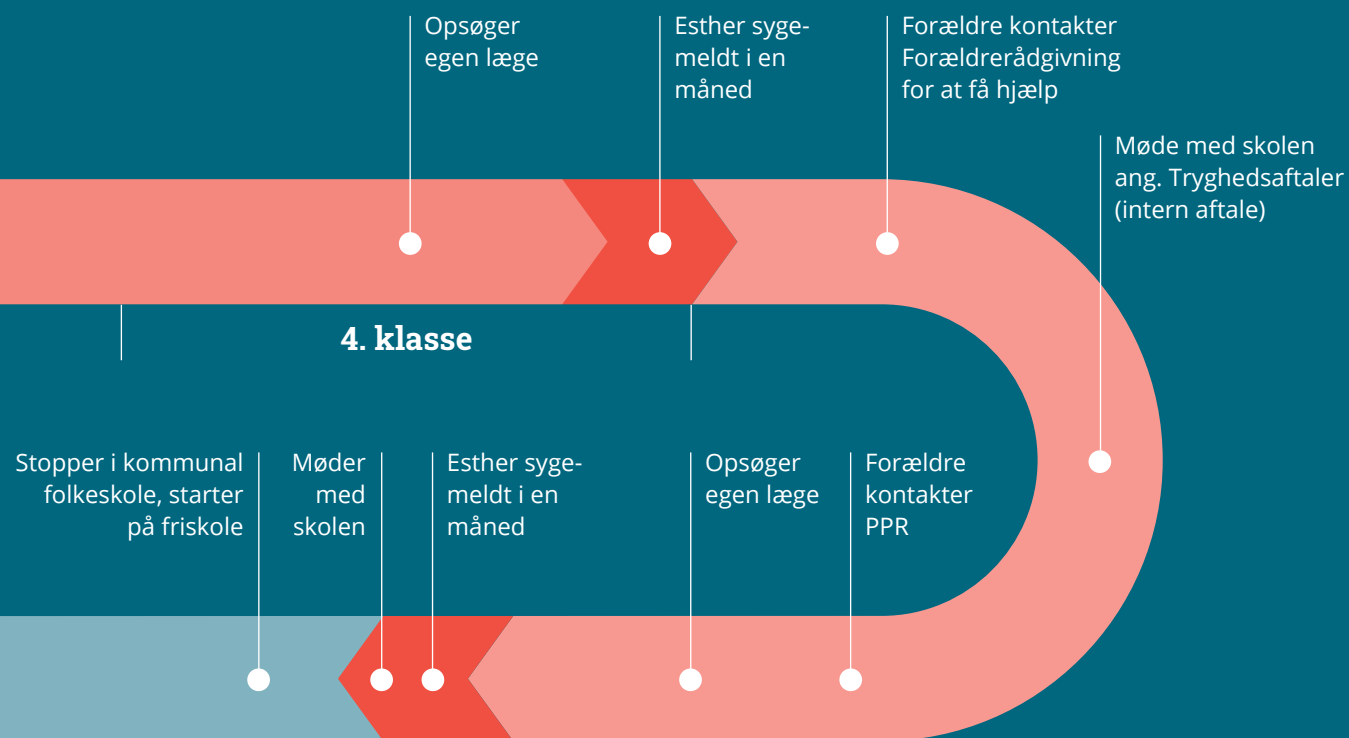
Pia, forælder til barn med skolefravær

Tidslinje skolefraværsforløb, Esther 13 år

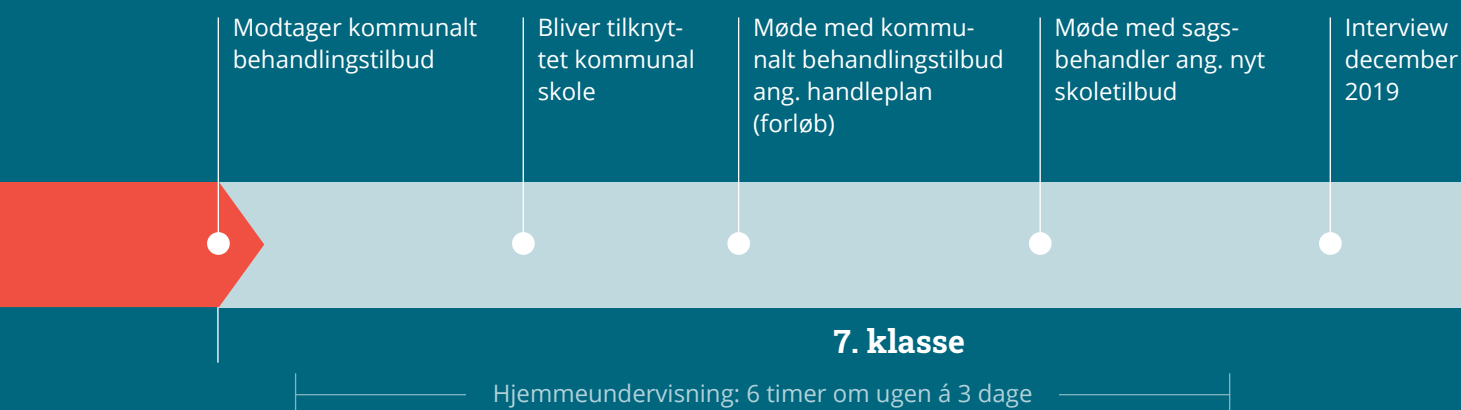

Tiden går i sager om skolefravær

Illustrationen viser et skolefraværsforløb for et af de 11 børn og unge, som er blevet interviewet af Børns Vilkår. Forløbet er baseret på forældrenes fortælling og dermed ikke en egentlig sagsgennemgang eller aktindsigt. Der er tale om et langstrakt forløb på flere år fra de første tegn på mistrivsel i 1. klasse frem til interviewtidspunktet i midten af 7. klasse. Andre eksempler på skolefraværsforløb og sagsbehandling findes i Institut for Menneskerettigheders rapport "Retten til uddannelse. Når børn med handicap ikke går i skole" (2017), hvor der er foretaget en egentlig juridisk analyse baseret på aktindsigt i sager om skolefravær

5. klasse

- Skolegang
- Ustabil skolegang med fravær
- Ingen skolegang
- Indsats

Baseret på interview med forælder

Kapitel 4

Lyt til børn og unges erfaringer

Børn og unge skal inddrages, når der træffes vigtige beslutninger om deres liv; også når det drejer sig om deres skolegang og fravær. Børnene kan bidrage med vigtig viden til at forstå årsagerne bag et skolefravær, og de kan kvalificere løsninger og indsatser. Børns Vilkårs interviews peger på, at ikke alle børn med skolefravær føler sig inddraget. Børnene savner blandt andet at blive involveret, når de skal vende tilbage til skole efter en fraværperiode.

Når et barn har et bekymrende skolefravær, involveres en lang række aktører på tværs af skole og forvaltninger samt barnets forældre. Forældrenes rolle består typisk i deres nære kendskab til barnets opvækst, trivsel, udfordringer og styrker, ligesom flere forældre også inddrages i valg af skoletilbud og indsatser og klædes på til at støtte barnet i hjemmet. Mens forældrene inddrages i samarbejdet om deres barns skolefravær, ser det anderledes ud, når det handler om inddragelse af børnene.

I interviews med Børns Vilkår fortæller flere børn, at de ikke er blevet spurgt til deres ønsker og behov i forbindelse med eksempelvis tilbagevenden til skolen eller i forbindelse med valg af nyt skoletilbud. Nogle børn fortæller også, at det er deres forældre, der har dialog med skolen, og at de f.eks. ikke selv deltager i møder. En undersøgelse af VIVE blandt 2.300 udsatte unge⁵⁹ i alderen 12-17 år peger på, at særligt unge, der har skolefravær, føler sig mindre inddraget i sagsbehandlingen end andre unge. Undersøgelsen viser også, at oplevelsen af at føle sig inddraget falder, jo højere fraværet er. Samlet tegner undersøgelsen et billede af, at de mest sårbare unge også inddrages mindst.⁶⁰

HVAD SIGER BØRNEKONVENTIONEN OM BØRNS RET TIL INDDRAGELSE?

Artikel 3:

Børnekonventionen bygger på et grundlæggende princip om barnets bedste som et afgørende syn i alle sager om børn. Det betyder, at myndighedspersoner altid skal forholde sig til og handle ud fra, hvad der er i det konkrete barns interesse, og at barnet så vidt muligt inddrages i processen

Artikel 12:

Barnet har ret til at udtrykke sine synspunkter og til at blive hørt

Kilde: FN's børnekonvention

Børnekonventionen beskriver, at vigtige beslutninger i børns liv skal baseres på viden om, hvad der er bedst for barnet, og at denne viden bl.a. skal udspringe af barnets egne tanker og meninger. Samtidig viser en undersøgelse af udsatte børns skolegang (2018), at skoleledere, PPR-chefer og ledere på det specialiserede børne-unge-område fremhæver bedre inddragelse af barnet som et vigtigt element i at understøtte en god skolegang.⁶¹ Alligevel må børn insistere på at blive hørt om deres skolegang. Det fortæller Ella på 15 år:

Ella: *Vi holder et møde, hvor vi også aftaler, at jeg ikke skal have lektier for, og jeg behøver ikke at deltage i timerne. Det handler bare om, at jeg skal komme derop og sådan noget. Og jeg kan også huske, de ville først ikke have mig med til det der møde, hvilket jeg synes var lidt mærkeligt, for jeg ville jo godt med for at kunne fortælle, hvad jeg godt...*

Interviewer: *Hvem var det, der ikke ville have dig med*
Ella: *Det var skolen. Men der insisterede jeg også på, at det ville jeg godt, fordi jeg synes, at det var mærkeligt, hvis de bare skulle sidde og tale om mine problemer uden mig.*

Børneinddragelse kræver kompetencer og ressourcer

Børneinddragelse er vigtigt i en skolekontekst; dels når der tidligt skal tages hånd om et barns mistrivsel, dels i forbindelse med afdækningen af årsagerne bag barnets skolefravær. Børn har unik viden om deres eget liv, som kan belyse skolefravær og de ofte komplekse og sammensatte årsager bag - og kun ved at inddrage børnene fås adgang til denne viden.

De fleste børn vil gerne sætte ord på deres problemer, når de mistrives og ikke går i skole, og for mange er det en stor lettelse at få det fortalt. Det bekræfter Børns Vilkårs arbejde med at hjælpe børn og unge via rådgivningssamtaler på BørneTelefonen og via interviews til denne rapport. Børnene kan dog have brug for hjælp til at få struktureret deres oplevelser og følelser, f.eks. gennem spørgeteknik og metoder til børneinddragelse. Derfor er det essentielt, at voksne omkring barnet har de nødvendige kompetencer til at sikre inddragelsen af barnets perspektiv og til at handle herpå. Ella på 15 år fortæller, hvordan hun ville ønske, at en lærer havde hjulpet hende med at forstå hendes adfærd i skolen:

"Hvorfor bare sige: 'Du skal have lidt mere selvtillid' og så bare lade det ligge? Så burde de jo have talt med mig eller sagt, 'Jamen ved du, hvad det er'? Det kan også være, at de måske har spurgt mig, hvorfor vil du ikke være sammen med de andre, hvorfor rækker du ikke hånden op noget mere, men det kan man jo heller ikke bare sådan gøre rede for. Man lægger nogen gange ikke selv mærke til det."

Manglende inddragelse af barnets perspektiv kan skyldes flere årsager, herunder for få ressourcer eller manglende bevidsthed om værdien af god inddragelse. Samtidig kræver børneinddragelse kompetencer og viden hos de voksne om samtaler med børn.

Fritagelse frem for deltagelse

Der findes intet universelt svar på, hvordan man bedst hjælper børn, der har svært ved at gå i skole.⁶² Forskning om indsatser til børn med skolefravær peger på, at indsatser skal være fleksible og skræddersyet til de specifikke udfordringer.⁶³

Børns Vilkårs interview med børn og forældre peger på, at børnene møder forskellige typer af tidlige, lokale indsatser og initiativer på skolerne. Flere løsninger har ofte et udpræget individfokus, hvor barnet får tilbud om høreværn, pauserum mm., og som ikke tyder på en samlet afdækning af eksempelvis trivslen og læringsmiljøet i klassen. Samtidig peger løsningerne på mangelfuld inddragelse af barnets ønsker og behov.

BARRIERER FOR BØRNEINDDRAGELSE

- Begrænset forståelse for og opmærksomhed på betydningen af inddragelse.
- Udvikling af relationsarbejdet nedprioriteres/ drukner i andre opgaver.
- Forældresamarbejdet er i fokus.
- Børneinddragelse får ikke betydning for sagens udfald ("det kan være lige meget").
- Børneinddragelse og samtaler med børn er emotionelt krævende.
- Usikkerhed om, hvordan man taler med børn (manglende kompetencer).
- Strukturelle faktorer: For lidt tid, organisatorisk kultur og ledelsens prioritering.
- Synet på børn som sårbare personer, der skal beskyttes.

Kilde: Børns Vilkår

Esther på 13 år begyndte at mistrives i skolen allerede efter få års skolegang, bl.a. grundet larm og uro i klassen. Hun fortæller om de løsninger, som skolen satte i værk for at hjælpe hende:

"Der var sådan nogle borde, som kunne skilles ad, så jeg havde mit eget lille bord, og så blev der sat nogle skærme op. Og så fik jeg et høreværn, så hvis jeg ikke havde lyst til at være i timen, så kunne jeg bare gøre sådan dér, og så var der ikke nogen der kunne se mig agtigt. Og så hvis jeg overhovedet ikke havde lyst til at være i timen, så kunne jeg gå ud, sætte mig under et bord, hvor der så lå et tæppe, som jeg kunne sidde med. Og det var deres løsning".

De tiltag, som skolen tilbyder, giver Esther en følelse af, at det er hende, der har et problem: "Det var meget som om, at det var mig, der var problemet i stedet for, at det var klassen. Så det var mig, der skulle have høreværn på, hvis jeg syntes, at det larmede for meget."

I Esthers tilfælde fungerer særaftalerne ikke efter hensigten. Hun møder i lang tid op i skolen, men er i praksis ikke til stede i undervisningen, da hun sidder uden for klassen skærmet under et bord. Esther fortæller også, at hendes forældre i lang tid ikke er bekendt med, at hun ikke deltager i undervisningen.

Institut for Menneskerettigheder påpeger det paradoksale i at fritage børn fra eksempelvis en del af undervisningen fremfor at tilpasse og sikre et tilgængeligt og inkluderende undervisningsmiljø til gavn for alle børn i klassen.⁶⁴

Børn og unge vil inddrages i løsningerne

Ved at blive inddraget i vigtige beslutninger føler børn og unge et ejerskab, ligesom de bliver styrket i deres tro på eget værd.⁶⁵ Interviewene peger på flere gode eksempler, hvor barnet er blevet inddraget i og omkring sin skolegang. Det drejer sig typisk om særaftaler (f.eks. timetal, støttelærer, afhentning i hjemmet) eller valg af nyt skoletilbud, f.eks. ved ønske om skoleskift.

For mange af børnene er de fleksible særaftaler et signal om, at de voksne imødekommer dem, tror på dem og har positive forventninger til dem. Amira på 16 år har haft et skolefravær, der i perioder var oppe på 75 pct. Hun fortæller, hvordan selv små tilpasninger af hendes hverdag i skolen har øget hendes motivation og tro på egne evner:

"Min dansklærer hun har lige taget mig fra det der valgfag efter skole, og det er jo obligatorisk. Men hun har taget mig fra, fordi hun siger, 'jeg vil gerne have, at du kommer afsted, fordi du har de her gode karakterer, og jeg ved, du godt kan, så hvis det hjælper, så behøver du ikke starte igen'. Så det er rigtig rart, og det har hjulpet rigtig meget. Hun tror på, at jeg kan. Og så er det også det, du ved, hun tror på mig, og det er første gang i lang tid, at en folkeskolelærer har troet på mig ikke? Nu skal jeg vise hende, at jeg godt kan."

Mens inddragelse kan styrke barnets motivation for sin skolegang, kan manglende inddragelse omvendt betyde, at barnets trivsel og skolelyst påvirkes negativt. Det er bl.a. tilfældet for Albert på 12 år, som Børns Vilkår har interviewet. Alberts skoletid har været turbulent med mange og lange fraværperioder og flere indlæggelser på børnepsykiatrisk

hospital. Albert begyndte i almindelig folkeskole, men er i dag udredt for autisme og visiteret til dagbehandling. Albert blev ikke inddraget i valget af sit skoletilbud, og han fortæller, at han ikke trives med sin lærer og skolens tilgang til at støtte ham fagligt og socialt. Bl.a. blev Albert tvunget til at gå igennem skolens kantine, på trods af at det gjorde ham utryk og gav ham kvalme. Derfor er Albert blevet sygemeldt fra den behandlingsskole, der ellers var tiltænkt som en specialiseret hjælp.

Albert vil gerne gå i skole igen, og han har derfor sammen med sin mor skrevet en liste med de ønsker, han har til sit kommende skoletilbud. Ønskerne medtager hans mor på vegne af Albert til møder med deres sagsbehandler i kommunen, da Albert ikke selv er inviteret med til møderne.

Tal højt om skolefravær

Når børn og unge har været væk fra deres skole igennem længere tid, kan det være svært for kammerater og lærere at forstå, hvad barnet har gået igennem.⁶⁶ Børn, der har været fraværende fra skole, fortæller bl.a., hvordan klassekammerater sætter spørgsmålstejn ved legitimiteten af deres fravær, eller at der opstår rygter om pjækkeri. Det gælder både, når grundene til fraværet er håndgribelige, som f.eks. fysisk sygdom, og ved mere diffuse eller komplekse årsager som angst eller stress.

Filip på 12 år er et af de børn, der har oplevet, at klassekammerater har haft svært ved at forstå, hvorfor han ikke har gået i skole. For kammeraterne kan det lyde sjovt at slippe for at gå i skole, mens situationen ofte opleves helt anderledes for de børn, der gerne vil, men ikke længere kan komme af sted.

Uddrag fra Alberts ønsker til sin behandlingsskole

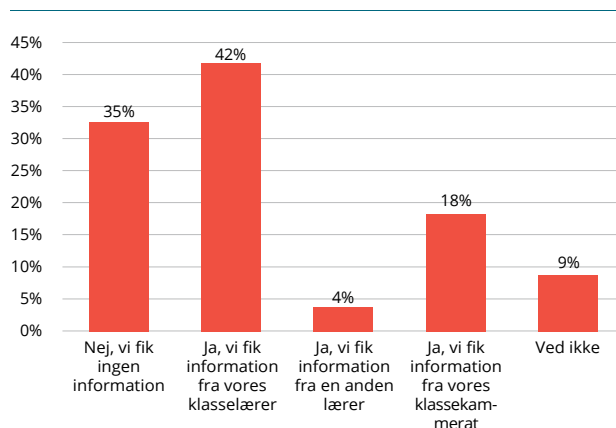
- Jeg vil kunne komme i skole, uden at jeg får kvalme af det
- Jeg vil have en skoledag, hvor der ikke sker noget uforudsigeligt / eller sker ændringer
- Mine pauser skal være pauser. Det er ikke en pause at gå gennem kantine. Det kræver alt min energi og overskud
- Det skal respekteres når jeg siger fra. I skal ikke presse mig
- Mine planer for skoledagen skal komme i god tid. De skal være detaljerede, så jeg kan forberede mig ordentligt
- I skal holde de aftaler, vi laver
- Bare fordi jeg kan noget 1 gang, betyder det ikke at vi skal gøre det hver gang, eller at jeg kan hver gang
- Læreren skal fra start af have plan B med, hvis plan A ikke virker

Interviewer: *Hvad siger de til dig, når du så ikke går i skole?
Hvordan snakker du med dem om det?*

Filip: *Jeg siger bare, at nogle gange, så er det bare svært for mig at komme afsted, men mange af dem misunder mig, fordi jeg har haft stress, fordi så behøvede jeg ikke at tage i skole i to år. Og så sagde jeg så bare, at "så ville jeg virkelig gerne have byttet, så jeg gik i skole, mens du havde stress."*

Manglen på kendskab til en kammerats skolefravær kan forklare, hvorfor der kan opstå rygter om pjæk eller misforståelser blandt eleverne. Eleverne i Børns Vilkår's børnepanel er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt, om de har oplevet, at en klassekammerat var fraværende fra skole i flere uger, uden at der var tale om ferie, og om de blev informeret om grunden til kammeratens fravær. Knap 3 ud 4 elever (74 pct.) har oplevet, at en kammerat var fraværende fra klassen i lang tid. Heraf svarer en tredjedel (35 pct.), at de ingen information fik om deres kammerats fravær, f.eks. om årsagerne til fraværet, eller om man kunne forvente, at klassekammeraten kom tilbage i skole (figur 8).

Figur 8: Hver tredje elev har ikke fået information om en klassekammerats fravær

Børns Vilkår har spurgt 1.521 elever i 5. og 8. klasse, der har oplevet, at en elev var fraværende fra undervisningen i flere uger: "Blev klassen informeret om, hvorfor jeres klassekammerat var fraværende?" Eleverne måtte angive flere svar, hvorfor procenterne summer til mere end 100.

Børnenes svar peger på en oplagt mulighed for større involvering af klassefællesskabet (kammerater og forældregruppe), når en elev har langvarigt fravær. Klassen kan eksempelvis aktiveres som et støttende netværk, der kan bidrage til at holde kontakten til barnet og dets familie i fraværperioder (f.eks. aftale gåture, legeaftaler, hjælpe med lektier). Men også i form af inddragelse af hele klassen, når en elev skal tilbage til skole igen. Det kræver dog, at klassen først og fremmest orienteres, når en elev er væk fra skole.

En undersøgelse blandt børn med somatisk sygdom, foretaget af Børnerådet, peger på, at det for en del børn og unge opleves positivt at fortælle om deres sygdomsforløb til klassen. Derved kan manglende forståelse, mistro eller snak om pjækteri tages i opløbet.⁶⁷ Børnene peger i interview med Børns Vilkår på, at det er vigtigt, at de bliver inddraget i beslutningen om at fortælle om deres skolefravær og har indflydelse på, hvordan det bliver fortalt. Da årsagerne bag børns skolefravær ofte er komplekse, kan det for eksempel være en løsning at invitere fagpersoner med viden om f.eks. sorg eller angst til et besøg i klassen.⁶⁸ Line på 14 år fortæller:

"Nu gjorde jeg det ikke selv, fordi jeg syntes, det var pinligt, men jeg synes godt, at man kunne sige lidt mere til sine forældre og sine venner, hvad der var galt, fordi så kan det være, at de lytter mere til én i stedet for bare at sige, at man har ondt i maven."

Hvordan udvikler skolefravær sig, og hvordan opleves det af børnene selv?

Børns Vilkår har i tillæg til denne rapport udgivet en casesamling med fem børn og unges historier om manglende skolegang. Her kan du bl.a. læse Theas historie om en opvækst med omsorgssvigt, og hvordan relationen til hendes klassekammerater gav hende skoleglæden tilbage. Du kan også møde Filip, der udviklede stress efter flere års mistrivsel i skolen, og som i dag er begyndt i skole igen efter at have mødt lige netop den pædagog, der gjorde en signifikant forskel.

Metode

Rapportens resultater bygger på en række kvalitative og kvantitative undersøgelser, der er gennemført i perioden marts 2019 - februar 2020. Børns Vilkår har med støtte fra Egmont Fonden gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt 1.521 elever i 5. og 8. klasse, der er en del af Børns Vilkårs Børnepanel. Derudover er der indsamlet kvalitative interview blandt 11 børn og unge, der har erfaringer med ikke at gå i skole. Vi har som tillæg interviewet fem af børnenes forældre for at få forældrenes perspektiv på deres børns skolefravær. Endelig har vi analyseret samtaler blandt børn og unge, der har kontaktet BørneTelefonen om skolefravær.

Analyse af henvendelser om skolefravær på BørneTelefonen hos Børns Vilkår

Der er til rapporten gennemført en kvantitativ analyse af samtaler om skolefravær på BørneTelefonen i 2019. Samtalerne dækker over henvendelser på alle BørneTelefonens platforme: telefon, chat, sms, brevkassen og 'Børn hjælper børn', hvor børn kan komme med gode råd til andre børn. Alle samtaler på BørneTelefonen er anonyme og registreres af den enkelte rådgiver, som har talt med barnet. I registreringerne dokumenteres bl.a., hvad samtalen handlede om og baggrundsoplysninger som køn og alder. Som supplement til den kvantitative analyse af samtaler om skolefravær på BørneTelefonen har vi analyseret 217 breve om skolefravær, som børn og unge har sendt til BørneTelefonens brevkasse i perioden januar 2018 til 31. maj 2020.

Den kvalitative dataindsamling

I den kvalitative del af undersøgelsen er 11 børn og unge, 5 drenge og 6 piger, i alderen 12-26 år blevet interviewet i forbindelse med deres oplevelser med at have, eller at have haft, skolefravær. Interviewene er i de fleste tilfælde foretaget i barnets eller den unges eget hjem (f.eks. på værelset) og uden en forælder til stede. I fem af de 11 cases har Børns Vilkår også interviewet en forælder.

Rekrutteringen af børn, unge og forældre til interviews forløb over fem måneder, da det viste sig udfordrende at rekruttere tilstrækkeligt med børn og unge.

Børns Vilkår har på denne baggrund haft begrænset mulighed for at opsætte selektionskriterier for at sikre spredning, f.eks. på køn, alder eller årsagerne bag barnets skolefravær. I rekrutteringsprocessen er det dog tilstræbt at opnå en bred variation i typen af årsager til barnets

skolefravær. Her er taget udgangspunkt i eksisterende forskning på området i forhold til, hvilke årsager der kan spille ind i sager om skolefravær.⁶⁹

Børns Vilkår ønsker at fremhæve, at interviewene ikke kan betragtes som en repræsentativ beskrivelse af børns og familiers skolefraværsløb. Undersøgelsen kan derimod pege på generelle problemstillinger og oplevelser blandt de børn, unge og deres forældre, som Børns Vilkår har talt med.

Interviewmetode

Formålet med de kvalitative interviews var at belyse børn og unges eget perspektiv på skolefravær. Med inspiration fra livsformsinterviewet har Børns Vilkår i interviewguiden forsøgt at afdække, hvordan en hverdag ser ud for børn og unge, der ikke går i skole.⁷⁰ Vi har også haft fokus på børnenes egne beskrivelser af, hvordan deres skolegang udviklede sig til fravær, og de årsager børnene selv kunne give. Interviewene er gennemført via en semistruktureret interviewguide, hvor der på forhånd er defineret en række emner, men hvor der samtidig er fleksibilitet til at følge op på de individuelle fortællinger og oplevelser, børnene bringer i spil.

Rapportens undersøgelser er funderet i et børneperspektiv, og derfor vil de udtalelser fra børn og unge med skolefravær, som Børns Vilkår bringer frem, stå uimodsagt. Børns Vilkår understreger, at børnenes fortællinger og oplevelser er subjektive, samt at det, børnene fortæller, kan opfattes og formidles anderledes af bl.a. fagpersoner i skolen, kommunen eller forældre. Som børnerettighedsorganisation er det dog en kerne i Børns Vilkårs arbejde at fremhæve børn og unges perspektiver for at kunne medvirke til forandringer til gavn for alle børn og unge.

Anonymisering og citater

Interviewene har fundet sted efter mundtligt samtykke fra børnene og de unge og skriftligt samtykke fra forældrene. Interviewene er blevet optaget på diktafon og senere transkriberet. Alle børn og unge er efterfølgende blevet anonymiseret, og ingen oprindelige navne fremgår i rapporten.

I rapporten indgår citater fra børn og unge, der illustrerer, hvordan det opleves fra barnets perspektiv ikke at gå i skole. Størstedelen af citaterne er uredigerede og står, som børnene selv har fortalt eller skrevet dem. Enkelte steder er citaterne korrigeret i længde, hvis den oprindelige version kunne afsløre et barns identitet, eller hvis citatet var svært at forstå.

Tabel 1: Oversigt over de interviewede børn og unge

	Karakteristik af fravær	Status på skolegang på interviewtidspunktet
Filip, 12 år	Har i en periode været fraværende fra skole i knap to år.	Visiteret til dagbehandlingsskole med nedsat skoleskema og en tilknyttet ressourceperson.
Albert, 12 år	Har igennem hele sin skolegang haft perioder med fravær. Var i den længste periode fraværende i knap to år.	Sygemeldt fra den dagbehandlingsskole, han er visiteret til.
August, 12 år	Har perioder med skolegang og fravær. Var i den længste periode fraværende fra skole i knap et år.	Er sygemeldt fra sin folkeskole. Afventer afklaring af skoletilbud.
Esther, 13 år	Har perioder med skolegang og fravær. Har af to omgange været fraværende i en måned.	Får hjemmeundervisning. Der udarbejdes plan for skoleopstart i almindelig folkeskole med støtte.
Daniel, 14 år	Har i en periode haft meget 'klatfravær' og højt sygefravær.	2,5 måneds fravær fra den specialskele, han er visiteret til.
Line, 14 år	Har perioder med skolegang og fravær pga. alvorlig somatisk sygdom og bivirkninger deraf.	Går i 8. klasse.
Ella, 15 år	Har i flere længere perioder været fraværende fra skole.	Går i 9. klasse på en friskole med nedsat skoleskema. Får én-til-én undervisning og har en støtteperson.
Amira, 16 år	Har i perioder højt fravær fra skole på mere end 75%.	Går i 10. klasse. Har fortsat fravær, men i mindre grad end tidligere.
Klara, 16 år	Har i en periode været fraværende fra skole i et halvt år.	Går i 9. klasse på en dagbehandlingsskole og kommer i skole hver dag. Får én-til-én undervisning.
Thea, 20 år	Har 'klatfravær' i perioder med samvær med far.	Går i 3.g på gymnasium.
Jakob, 26 år	Har i en periode været fraværende fra skole i et år.	Er opstartet på enkeltfag en gang om ugen.

Den kvantitative dataindsamling: Spørgeskemaundersøgelse

De kvantitative analyser, der indgår i rapporten, bygger på data indsamlet via et digitalt spørgeskema, der er udsendt til skolebørn i 5. og 8. klasse i perioden maj-juni 2019. I alt 1.521 skoleelever har besvaret undersøgelsen.

De skoleklasser, der deltog i undersøgelsen, er en del af Børns Vilkårs Børnepanel. I denne undersøgelse indgår to skolepaneler: mellemtrinnet og udskolingstrinnet. Panelerne er etableret ved en simpel tilfældig stikprøve på baggrund af udtræk fra Undervisningsministeriets institutionsregister i 2017. Mere end 250 skoleklasser deltager i panelet over tre år, således at vi følger de samme klasser fra 4.-6. klassetrin og 7.-9. klassetrin.

På grund af EU's persondataforordning indført i 2018 har vi i denne undersøgelse ikke haft mulighed for at indsamle viden om, hvilke klasser og skoler der har deltaget. Derfor kan vi ikke udregne en svarprocent på skoleniveau. Svarprocenten på elevniveau er som følger i tabel 2:

Vi har sammenlignet analyseudvalget med populationsdata hentet fra Danmarks Statistisk på en række centrale parametre. Som det fremgår af tabel 3, er analyseudvalget repræsentativt på køn, men ikke på klassetrin eller etnicitet. Da forskellene er relativt små, har vi valgt ikke at vægte data i analyserne, da dette kan medføre andre problematikker, idet vi ikke kender alle karakteristika ved den population, vi undersøger. Samtidig viser bl.a. en opgørelse af elevernes faglige og sociale trivsel, at elevernes trivsel i denne undersøgelse er på samme niveau som i de Nationale Trivselsmålinger.

Skolefravær er i sin natur en mere udfordrende problematik at undersøge igennem spørgeskemaer end andre af de emner, som Børns Vilkår normalt spørger om i vores børnepaneller. Hvis børnene havde fravær på undersøgelsestidspunktet, har de således ikke haft mulighed for at deltage og at bringe deres perspektiv i spil. Derfor vil børn

med langvarigt skolefravær med stor sandsynlighed være underrepræsenteret i undersøgelsen.

I læsningen af resultater fra spørgeskemaundersøgelsen skal der derfor tages højt for, at vi kun indfanger en forståelse af skolefravær og konsekvenserne heraf fra elever, der fortsat har en tilknytning til deres skole. Skolefravær og mistriivsel i de helt tidlige stadier er derfor undersøgelsens styrke.

Udvikling af spørgeskema og pilottest

Forud for udarbejdelsen af spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen er der gennemført seks eksplorative gruppeinterviews med i alt 25 børn og unge fra 5. og 8. klasse. Hensigten med interviewene var at udforske og blive klogere på emnet 'skolefravær' for at kvalificere spørgeskemaet.

Forinden udsendelsen af spørgeskemaet er der foretaget to pilottests af spørgeskemaet i en 5. og en 8. klasse, som ikke er en del af børnepanelet. Formålet var dels at sikre, at børnene forstod spørgsmålene og kunne placere sig i relevante svarkategorier til alle spørgsmål, dels at undersøge, hvor lang tid børnene brugte på at besvare spørgeskemaet. Pilottesten viste, at besvarelsen tog ca. 10-15 minutter i 8. klasse og 20-25 minutter for elever i 5. klasse. Børnene og de unge besvarede det elektroniske spørgeskema i undervisningen med mulighed for hjælp fra klasselæreren. Det elektroniske spørgeskema er opsat således, at læreren ikke kan se barnets tidligere svar.

For mere viden om Børns Vilkårs Børnepaneller og vores undersøgelsesdesign henvises til: <https://bornsvilkar.dk/boernepaneller>

Analyse og spørgsmålsindikatorer

Alle sammenhænge (krydstabeller), der indgår i analyserne, er testet ved hjælp af χ^2 . Der formidles kun sammenhænge, der er signifikante ved et signifikansniveau på 0,05. Procenterne i analysen er afrundet til nærmeste hele tal. I undersøgelsen indgår en række særlige spørgsmål og indikatorer, der kort præsenteres nedenfor.

Tabel 2: Oversigt over det kvantitative analysegrundlag

	Antal mulige besvarelser	Antal faktiske besvarelser	Svarprocent
Børn i 5. klasse	2.924	871	30%
Børn i 8. klasse	2.839	650	23%
Børn samlet	5.763	1.521	26%

Tabel 3: Repræsentativitet: Kønsfordeling, klassetrin & etnicitet

		Analyseudvalg		Population		Z-værdi	P-værdi
		Antal	Andel	Antal	Andel		
Køn	Drenge*	737	48,7%	304.146	50,0%	-1,03	0,30
	Piger*	776	51,3%	303.771	50,0%	1,03	0,30
	Total	1513	100,0%	607.917	100,0%		
Klassetrin	5. klasse	871	57,3%	66.384	50,1%	5,56	<0,01
	8. klasse	650	42,7%	66.025	49,9%	-5,56	<0,01
	Total	1.521	100,0%	132.409	100,0%		
Herkomst	Dansk oprindelse	1.421	93,5%	533.319	87,7%	6,84	<0,01
	Indvandrere med vestlig oprindelse	13	0,9%	9.024	1,5%	-2,03	0,04
	Indvandrere med ikke-vestlig oprindelse	25	1,6%	18.745	3,1%	-3,24	<0,01
	Efterkommere med vestlig oprindelse*	8	0,5%	4.685	0,8%	-1,09	0,28
	Efterkommere med ikke-vestlig oprindelse	52	3,4%	42.144	6,9%	-5,39	<0,01
	Total	1.520	99,9%	607.917	100,0%		

*Repræsentativ

Omfanget af skolefravær

I spørgeskemaet er eleverne blevet bedt om at vurdere deres skolefravær den seneste måned ved at besvare følgende spørgsmål: "Har du været fraværende fra undervisningen den seneste måned? Med fraværende mener vi, at du ikke har været i skole." Svorskalaen lød: "Nej", "Ja, i én eller flere timer", "Ja, i 1-2 dage", "Ja, i 3-7 dage", "Ja, i mere end én uge" og "Husker ikke". Der er altså tale om selvrapporteret fravær. På baggrund af elevernes svar har vi isoleret tre gensidigt udelukkende fraværsgupper: 'Intet fravær', 'Moderat fravær' (1-2 dages fravær svarende til 5-10 pct.) og 'Højt fravær' (3 dages fravær eller mere svarende til 15 pct. eller mere). Elever, der har haft timebaseret fravær, eller som ikke kunne huske det, indgår i gruppen med 'Intet fravær'.

Børns Vilkår har ikke haft mulighed for at koble surveydata med skolernes fraværregistreringer. Derfor er der tale om samlet fravær, da vi ikke har fundet det metodisk forsvarligt at bede eleverne opdele fraværet i lovligt fravær, ulovligt fravær og sygefravær. Samtidig vurderer VIVE, at opgørelsen af "samlet fravær" er mest optimal at benytte i studier af

bekymrende skolefravær fremfor f.eks. ulovligt skolefravær.⁷¹ Det skyldes bl.a., at der eksisterer en meget forskelligartet kultur for registrering af fravær på de enkelte skoler.⁷²

Mistrivsel

Mistrivsel måles på baggrund af fire fysiske og fire psykiske symptomer på mistrivsel. De otte symptomer på mistrivsel er: hovedpine, mavepine, ondt i ryggen, ked af det, irriteret/i dårligt humør, nervøs, svært ved at falde i søvn og svimmel. Skoleeleverne har fået følgende svarmuligheder: 'Næsten hver dag', 'Mere end en gang om ugen', 'Næsten hver uge', 'Næsten hver måned' og 'Sjældent eller aldrig'. I undersøgelsen er elevernes samlede symptombelastning udregnet. Det omfatter elever, der oplever daglig belastning for minimum ét symptom.

Spørgsmålene er efter aftale lånt fra Skolebørnsundersøgelsen, som er det danske bidrag til det internationale forskningsprojekt 'Health Behaviour in School-aged Children' (HBSC). Spørgsmålene kaldes internationalt the 'HBSC Symptom Check list'.⁷³

Noter

- 1 Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 2 Undervisningsministeriet (2014).
- 3 Thastum, M. (2019); Kearney, C. A. (2008a).
- 4 Samlet fravær dækker over de tre kategorier af fravær, som skolerne i dag er forpligtede til at registrere, hhv. fravær med tilladelse, ulovligt fravær og sygefravær.
- 5 Kearney, C. A. (2008a).
- 6 En undersøgelse foretaget af VIVE blandt 2.300 unge i alderen 12-17 år, som enten var anbragt eller havde en fast kontaktperson som forebyggende foranstaltning, viser, at unge med skolefravær i mindre grad føler sig inddraget i deres sag end andre unge (Kloppenborg, H. S. & Lausten, M. 2020).
- 7 Se bl.a. Thastum, M. (2019).
- 8 Heyne, D. m.fl. (2018).
- 9 BEK nr 1063 af 24/10/2019.
- 10 Rambøll (2018) .
- 11 I et dansk studie af elevfravær i Aarhus kommune bliver højt fravær eksempelvis defineret som fravær både grundet sygdom og ulovligt fravær og grænseværdien sat til 10+ pct. (Thastum, M. 2019).
- 12 Ifølge Kearney kan skolefravær kategoriseres som problematisk, hvis det enten er a) massivt, men i en kortere periode (minimum 25% fravær i to uger), b) mindre massivt, men over en længere periode (minimum 10 dages fravær over en 15 ugers periode og/eller 3) elevens adfærd ved at skulle i skole er forbundet med massiv modstand, som indvirker på elevens eller familiens hverdag. Adfærden skal have fundet sted i minimum to uger (Kearney, 2008a).
- 13 Dette ud fra et argument om at undgå at reproducere eventuelle kommunale, skolebaserede eller sociale skævheder i fraværregistreringen; Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 14 Kearney, C. A. (2008a).
- 15 Knage, F. S. (2019); Harvik, T. (2019).
- 16 Kearney, 2008a.
- 17 Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 18 Harvik, T. (2019).
- 19 Harvik, T. (2019); Keaney, C. A. (2001).
- 20 Harvik, T. (2019).
- 21 Fisker, T. B (2020).
- 22 Thastum, M. (2019) beskriver, at en sygdomsmeddelelse kan dække over mange andre ting end egentlig sygdom, f.eks. angst- eller stressrelateret hovedpine grundet forhold i skolen. Hvis barnets symptomer for længe vurderes som fysiologisk sygdom, og registreres således, kan det forsinke, at barnet får den relevante hjælp, f.eks. psykologhjælp eller sendes til udredning. Thastum beskriver samtidig, at sygefravær kan blive fejlregistreret som ulovligt fravær, hvis forældrenes sygdomsmeddelelse af barnet er forsinket.
- 23 Harvik, T. (2019).
- 24 Effekstudier af interventioner rettet mod børns sociale, kognitive og emotionelle færdigheder peger på, at interventioner først og fremmest bør være forebyggende frem for indgribende, når først problemet er opstået i barnets liv. Andre studier konkluderer, at jo tidligere barnet modtager støttende foranstaltninger, jo større sandsynlighed er der for, at indsatsen har effekt (Eriksen, H. F. & Hvidtfeldt, C. (2016)).
- 25 Nielsen, N. & Vigild, P. (2017).
- 26 Dette resultat er udregnet særskilt på baggrund af rapportens resultater. Det fremgår bl.a. af VIVEs nyhed d. 2 september 2020: <https://www.vive.dk/da/nyheder/2020/elever-med-hoejt-skolefravaer-faar-en-daarligere-afgangseksamen/>
- 27 VIVE pointerer at data bedst kan forklare længerevarende elevfravær, mens flere måneder med kort fravær – som ved mange gentagelser i princippet kan være bekymrende – ikke i samme grad varierer med de gængse risikofaktorer. Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 28 VIVE påpeger, at de fleste af eleverne med kognitive handicap har multiple problemer.
- 29 Harvik, T. (2019); Lomholt, J. J. m.fl. (2020); Knudsen, M. H. og Østergaard, S. M. (2017); Kearney, C. A. (2008a).
- 30 Se eksempelvis Lomholt, J. J. m.fl. (2020); Kristensen, N. m.fl. (2020); Knudsen, M. H. og Østergaard, S. M. (2017).
- 31 En udløsende årsag er den eller de primære årsager, der ligger til grund for, at barnet ikke kommer i skole. Det kan være forældres skilsmisse, et dårligt klassefælleskab eller et skoleskift. Vedligeholdende faktorer er de forhold, der ikke udløser, men får medindflydelse på barnets skolefravær og er med til at fastholde fraværet. Det kan for eksempel være børn, der udvikler angst for at gå i skole, og hvor angsten til sidst bliver hæmmende for barnets skolegang. Et andet eksempel er børn, der i perioder med fravær gamer meget. Her peger litteraturen på, at der kan udvikles spilafhængighed, som kan gøre det vanskeligere at få barnet af sted i skole igen, fordi det er mere motiveret for at blive hjemme og game. (Harvik, T. (2019).
- 32 Psykisk mistrivsel er defineret som samtaler om emnerne: Angst, Ensomhed, Selvmordstanker/selvmoordsforsøg, Selvskadende adfærd, Spiseforstyrrelser, Psykiske lidelser/diagnoser og Stress.
- 33 I en ny udgivelse om børns fremmøde og fravær i skolen fremhæver Gro Emmertsen Lund vigtigheden af at skelne mellem barnets perspektiv på skolefravær kontra voksnes. Årsager bag skolefravær kan for voksne være usynlige eller uforståelige, og derfor er det afgørende at indsatsen til at sikre fremmøde tager udgangspunkt i børneinddragelse (Lund, G. E. 2020).
- 34 Løvereide, S. (2011).
- 35 En række undersøgelser har dokumenteret, at der er en stigning i antallet af børn og unge, som oplever psykisk mistrivsel og for eksempel føler sig stressede eller har lavt selvværd. I rapporten "Pres og stress. Krop, køn og digital adfærd" har Børns Vilkår

- afdækket, at 28 pct. af eleverne i 6. og 9. klasse oplever, at de i høj eller nogen grad skal være på en bestemt måde for at blive accepteret i klassen. 21 pct. angiver, at de skal se ud på en bestemt måde for at blive accepteret i klassen. Undersøgelsen viser også, at såvel piger som drenge, der er utilfredse med deres krop, mistrives i mere udtalt grad end elever, der er tilfredse med, hvordan de ser ud (Børns Vilkår, 2020b).
- 36 I en undersøgelse blandt 508 PPR-psykologer svarer 94 %, at psykiske og sociale problemstillinger er blandt de dominerende årsager til skolevægring hos børn. Heraf primært angstrelaterede problematikker og dernæst socialkognitive vanskeligheder. (Dansk Psykolog Forening, 2018).
- 37 Også forskere peger på, at angst er udbredt blandt børn, der ikke går i skole – se blandt andet Harvik, T. (2019). Thastum, M. (2019) peger på, at angst er en såkaldt vedligeholdende faktor for skolefravær, som der skal arbejdes metodisk og systematisk med for eksempel igennem adfærdsterapeutisk behandling.
- 38 Børn, der lever i familier med misbrugsproblemer, er i risiko for at mangle støtte og hjælp til at gå i skole. Børns Vilkår har i en undersøgelse fra 2019 afdækket, at 5 pct. af børn i Danmark lever i en familie med alkoholproblemer (Børns Vilkår (2019a)). Det svarer til ét barn i hver skoleklasse. Denne gruppe børn klarer sig markant dårligere end deres kammerater. De har blandt andet lavere selvværd og livskvalitet, flere indikatorer på mistrivsel og en ringere social og faglig trivsel. Undersøgelser viser også, at udsatte børn, der modtager/har modtaget en social foranstaltning eller som er/har været anbragt, har højere skolefravær sammenlignet med ikke-anbragte. (Børns Vilkår 2020c ;Social og Indenrigsministeriet, 2019).
- 39 EVA (2018); Jensen, E. (2011).
- 40 Litteraturen om ensomhed blandt børn og unge peger på, at følelser af ensomhed kan opstå på trods af, at barnet fysisk er blandt mange andre mennesker til dagligt. Følelsen kan for eksempel opstå, hvis barnet føler sig anderledes, eller hvis barnets relationer ikke er tilstrækkeligt nære og dybe (Børns Vilkår, 2019b). I en kvalitativ undersøgelse om elevers oplevelse af skoledagen og undervisningen, påpeger eleverne, at venner og tætte klassekammerater er en vigtig støtte igennem hele skoledagen. Venner er helt centrale for at kunne karakterisere en skoledag som god. Det er vigtigt at have nogle at snakke med, hvis man har en dårlig dag, og samtidig er det vigtigt at have nogle at tilbringe frikvartererne med (EVA, 2018).
- 41 En undersøgelse af, hvad der skaber motivation for læring blandt unge i udskolingen, peger bl.a. på, at gode lærer-elev relationer er motivationsskabende for nogle unge. Det betyder noget for de unges faglige trivsel og motivation at opleve, at læreren udviser en interesse i deres udvikling (Pless, 2019); Klinge, L. (2016)
- 42 Med vedtagelsen af inklusionsloven i 2012 blev det præciseret, at folkeskolen skal kunne rumme og tilgodese alle børns trivsel og læring. Det betyder, børn med særlige behov ikke i udgangspunktet skal modtage særlige undervisningstilbud, men undervises sammen med deres kammerater i den almene undervisning med den nødvendige støtte og hjælpemidler (Folketinget, 2012).
- På trods af et massivt fokus og en række konkrete indsatser (bl.a. fokus på lektiehjælp og god klasserumsledelse) peger flere undersøgelser på, at skoler og kommuner ikke lykkes fuldt ud med inklusionsmålene, og at særligt elever med handicap og udviklings- og adfærdsforstyrrelser mistrives i en sådan grad, at de vælger skolen fra (Nielsen, N. & Vigild, P. 2017).
- 43 I Børns Vilkårs samtaler med børn fremtræder blandt andet somatisk sygdom, psykiske vanskeligheder som angst og depression og udviklings- og adfærdsforstyrrelser som autisme og aspergers som årsager til skolefravær. Det samme gør faglige udfordringer, sanseforstyrrelser, følelsesmæssig sårbarhed og spilleproblemer. I en undersøgelse fra VIVE knyttes længerevarende skolefravær sammen med brug af medicin mod angst, depression og søvnforstyrrelser (Kristensen, N. m.fl. (2020). Angst eller andre psykiske lidelser samt udviklingsforstyrrelser nævnes desuden ofte i praksisundersøgelser, bl.a. i undersøgelser blandt PPR-psykologer (Dansk Psykolog Forening 2018) og blandt kommunale konsulenter (Rambøll 2018).
- 44 Forskning peger på, at en række risikofaktorer relaterer sig til socio-demografiske og socio-økonomiske forhold ved familien, det gælder bl.a. familietype (enlige forældre), forældres uddannelsesniveau og indtægt samt søskendes fravær (Kristensen, N. m.fl. 2020.; Lomholt, J. J. m.fl. 2020). Forskning peger samtidig på, at også forældres misbrugsproblemer, psykiske problemer, adfærds- og udviklingsforstyrrelser og kronisk sygdom kan influere negativt på barnets skolegang. F.eks. peger et studie på, at forældre med psykisk sygdom kan have sværere ved at støtte deres barns skolegang (f.eks. at komme op om morgenen). Samtidig kan barnet bekymre sig om sine forældre, hvilket kan lede til skolefravær (Tabak, I. m.fl. 2016). Det bekræftes af Børns Vilkårs samtaler med børn og unge med skolefravær, hvor både forældres misbrugsproblemer og udviklings- og adfærdsforstyrrelser eller psykisk sygdom hos forældre indgår i børnenes fortællinger om baggrunden for deres fravær. Det samme gør negative livsbegivenheder som sygdom, dødsfald, skilsmisse, flytning og arbejdsløshed.
- 45 Skolens betydning i forhold til skolefravær er i stigende grad kommet i fokus blandt forskere på området. Ph.d. Gro Emmertsen Lund peger i et debatindlæg eksempelvis på, at løsningen på at nedbringe skolefravær skal findes i skolen (Lund, G. E. 2020a). Hun fremhæver i en forskningsgennemgang, at elevers trivsel (og heraf mangel på samme) i skolen afhænger af tre forhold: 1) forholdet til kammeraterne (f.eks. konflikter, drillerier, ensomhed og udelukkelse), 2) forholdet til de voksne i skolen (skæld ud, dårlig klasseledelse, uro mv.) og 3) forholdet til det faglige (kedsomhed, for højt eller lavt fagligt niveau, fællesskabende didaktikker) (Lund, G. E. 2020b).
- 46 Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 47 I en oversigt over forskning om skolefravær konkluderer Metodecentret, at sammenhængen mellem skolefravær og overordnede samfundstendenser er svære at påvise, men at blandt andet øget krav om uddannelse ikke desto mindre kan spille en rolle for børn og unges udvikling af skolefravær (Knudsen, M. H. og Østergaard, S. M 2017). Trude Harvik, der i en årrække har forsket i skolefravær og skolevægring hos børn og unge, peger samstemmende på, at eleverne i dag bliver presset af tests, eksaminer

- og uddannelsesparathedsvurderinger. Det skaber et miljø, hvor eleverne både er kammerater og konkurrenter. Det er desuden udbredt blandt elever, der ikke går i skole, at de føler sig bange for at mislykkes (Harvik, T. 2014; Harvik, T. 2019).
- 48 Børns Vilkår gennemførte typisk interviewene på børnenes værelser, da flere af børnene fortsat var hjemme uden skolegang eller med få timers ugentlig undervisning.
- 49 Harvik, T. (2019).
- 50 Nielsen, N. & Vigild, P. (2017).
- 51 Børnerådet (2017).
- 52 Analyse & Tal (2017).
- 53 VIVE har undersøgt kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet. Skolefravær er et af de fem fokusområder, hvor kommunerne oplever flest udfordringer (VIVE 2019).
- 54 Nielsen, N. & Vigild, P. (2017).
- 55 Iversen m.fl. (2019).
- 56 Nielsen, N. & Vigild, P. (2017).
- 57 Analyse & Tal (2017).
- 58 Analyse & Tal (2017).
- 59 Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i sommeren 2019 blandt et repræsentativt stikprøveudtræk af unge, som enten var anbragt eller havde en fast kontaktperson som forebyggende foranstaltning (Kloppenborg H. S. & Lausten, M. 2020).
- 60 Kloppenborg H. S. & Lausten, M. (2020).
- 61 Børns Vilkår (2018).
- 62 Løvereide, S. (2011).
- 63 Thastum, M. (2019); Richardson, K. (2016).
- 64 Nielsen, N. & Vigild, P. (2017).
- 65 Undervisningsministeret (2019).
- 66 Børnerådet har foretaget en undersøgelse blandt børn, der har været indlagt på hospitalet med somatisk sygdom, og derfor har haft perioder med skolefravær. I undersøgelsen beskriver børnene et behov for at blive mødt med forståelse og interesse af deres kammerater i forhold til deres sygdomsforløb. Samtidig har flere børn oplevet at blive mødt med mistænksomhed eller anklager om pjæk.
- 67 Børnerådet (2017).
- 68 Thastum, M. (2019); Børnerådet (2017).
- 69 Kearney, C. A. (2008); Thastum, M. (2019); Havik, T. m.fl. (2014).
- 70 Kampmann, J. m.fl. (2017).
- 71 Kristensen, N. m.fl. (2020).
- 72 Rambøll (2018).
- 73 Rasmussen, M. m.fl. (2018).

Litteraturliste

Analyse & Tal (2017): Skolevægring. Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på danske folkeskoler og specialskoler.

BEK nr 1063 af 24/10/2019.

Børnerådet (2017): Jeg er ikke min sygdom. Børn og unge fortæller om deres møde med det somatiske system
Børns Vilkår 2018: Svigt af børn i Danmark. Udsatte børns skolegang.

Børns Vilkår (2020a): Børn, der spiller computer med vennerne, er mindre stressede og ensomme. Nyhed på Børns Vilårs hjemmeside hentet d. 8 september kl. 17.15: <https://bornsvilkar.dk/nyheder/boern-der-spiller-computer-med-vennerne-er-mindre-stressede-og-ensomme/>

Børns Vilkår (2020b): Køn, krop og digital adfærd.

Børns Vilkår (2020c): Status 2020. Svigt af børn i Danmark.

Børns Vilkår (2019a): Viden fra Børn - Børn i hjem med alkoholproblemer.

Børns Vilkår (2019b): At stå udenfor. Hvordan styrker vi positive fællesskaber blandt børn og unge?

Danske Handicaporganisationer (2019): Undersøgelse om inklusion i grundskolen.

Dansk Psykolog Forening (2018): Dansk Psykologforenings undersøgelse af PPR-ledere og PPR-psykologer. Visioner og nuværende praksis i PPR.

Eriksen, H. F. og Hvidtfeldt, C. (2016): Indskolingselevs trivsel og faglige kompetencer. Resultater fra Høje-Taastrup Kommune. Rockwool Fondens Forskningsenhed.

EVA (2018): Elevernes oplevelse af skoledagen og undervisningen.

Fisker, T. B (2020): Fra børn og fulde folk... Hvad børn selv siger om skoleundgåelse. Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift. Det faglige vindue for anvendt psykologi.

FN's børnekonvention. Alle børn har rettigheder. Børnerådet L 103 af 24/04/2012. Inklusionsloven. Folketinget.

Havik, T. m.fl. (2014): Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. Emotional & Behavioral Difficulties.

Harvik, T. (2019): Skolefravær. At forstå og håndtere skolefravær og skolevægring. Frederikshavn. Dafolo.

Heyne, D. m.fl. (2018): Differentiation Between School Attendance Problems: Why and How? Cognitive and Behavioral Practice.

Iversen, K. m.fl. (2019): Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet. Kortlægning af området for udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Jensen, E. (2011): Skolens fællesskaber: elever, lærere og forældre. Fællesskab i skolen: udfordringer og muligheder.

Kampmann, J. m.fl. (2017): Interview med børn. Hans Reitzels Forlag.

Keaney, C. A. (2001): School Refusal Behavior in Youth: A Functional Approach to Assessment and Treatment. Washington DC: American Psychological Association.

Kearney, C. A. (2008a): School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. Clinical Psychology Review 28.

Kearney, C. A. (2008b): An interdisciplinary model of school absenteeism in youth to inform professional practice and public policy. Educational Psychology Review 20(3).

Klinge, L. (2016): Lærerens relationskompetence. Kendetegn, betingelser og perspektiver. Frederikshavn. Dafolo.

KL (2019): Udsatte børn, Nøgletal: <https://www.kl.dk/media/18776/noegletal-de-udsatte-boern-og-unge-2019.pdf>

Kloppenborg, H. S. & Lausten, M. (2020): Udsatte unges inddragelse i kommunernes sagsbehandling. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Knudsen, M. H. og Østergaard, S. M. (2017): Problematisk skolefravær og skolevægring. Årsager og behandling. En litteraturgennemgang. Metodecentret.

Kristensen, N. m.fl. (2020). Panelanalyse af Bekymrende skolefravær. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Lomholt, J. J. m.fl. (2020): Children with School Absenteeism: Comparing Risk Factors Individually and in Domains. Scandinavian Journal of Educational Research (under review).

Lund, G. E. (09.juni 2020a): Løsningen på at nedbringe skolefravær findes i skolen. Debatindlæg. Politiken Skoleliv. Fundet d. 09.06.2020 <https://skoleliv.dk/debat/art7814792/L%C3%B8sningen-p%C3%A5-at-nedbringe-skolefrav%C3%A6r-finde-i-skolen>

Lund, G. E. (2020b): Skolefravær kalder på relationsudvikling og kulturudvikling i skolen. Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift 57. årgang, 01-2020.

Lund, G. E. (2020c): Fra fravær til fremmøde via skolens fællesskaber. Aarhus Universitetsforlag. (in Press).

Løvereide, S. (2011). Forskning om skolevegring. Specialpedagogik, årg. 4. <https://utdanningsforskning.no/artikler/forskning-om-skolevegring/> (d. 12.08.2020).

Nielsen, N. & Vigild, P.: (2017): Retten til Uddannelse. Når børn med handicap ikke går i skole. Institut for Menneskerettigheder.

Pless, M. (2019): Unges motivation i udskolingen. Motivation: i klasseledelse, relationer didaktik. Århus. Kvan.

Rambøll (2018): Undersøgelse af hjemmeundervisning, fravær og børn uden for undervisningstilbud. Rapport til Undervisningsministeriet.

Rasmussen, M. m.fl. (2018): Skolebørnsundersøgelsen 2018. Helbred, trivsel og sundhedsadfærd blandt 11-, 13- og 15-årige skoleelever i Danmark. Statens Institut for Folkesundhed.

Richardson, K. (2016): Family therapy for child and adolescent school refusal. Australian and New Zealand Journal of Family Therapy.

Social og Indenrigsministeriet (2019): Socialpolitisk redegørelse.

Tabak, I. m.fl. (2016): Needs, expectations and consequences for children growing up in a family where the parent has a mental illness. International Journal of Mental Health Nursing.

Thastum, M. (2019): Skolefravær – udbredelser og forståelser. Skolens fraværende børn: Årsager og indsatser. Frederikshavn. Dafolo.

Tideman, E. m.fl. (2011): Improving Foster Children's School Achievements. Promising Results from a Swedish Intensive Study. Adoption & Fostering.

Undervisningsministeriet (2014): Elevfravær, karakterer og overgang til/status på ungdomsuddannelsen. Af Kontor for Analyse og Administration.

Undervisningsministeriet (2019): Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer.

VIVE (2020): Nyhed. Elever med højt skolefravær får en dårligere afgangseksamen. VIVE, fundet d. 8. september 2020: <https://www.vive.dk/da/nyheder/2020/elever-med-hoejt-skolefravaer-faar-en-daarligere-afgangseksamen/>

Kolofon

Ansvarshavende redaktør: Signe Korsgaard

Redigering: Marianne Bom og Rie Jerichow, Publicér

Analyseansvarlig: Nana Riget Nielsen

Tekst og Analyse: Nana Riget Nielsen, Line Raae Lund, Mette Flensborg Jespersen, Sofie Stage og Tina Gade Jensen

Dataindsamling: Nana Riget Nielsen, Bente Boserup og Mia Horup Pedersen

Layout: Lisa Torris og By Milo

Illustrationer: Mads Ortmann

Billeder: Jeppe Carlsen, Lars Andreas Kristiansen, Colourbox og Uncle Grey

Udgivelsesår: 2020

Hver eneste dag står der tomme stole rundt om i landets klasseværelser. Nogle elever er hjemme med influenza, andre er på ferie. For andre elever igen er der langt mere alvorlige grunde til, at de ikke kommer i skole. Typisk er årsagerne både komplekse og sammenvævede. En pige på 12 år skriver bl.a. til BørneTelefonen:

"Jeg har ALT for meget fravær, og jeg kan begynde og græde dagen inden, jeg skal afsted. Jeg er heller ikke afsted i dag. Jeg ved ikke, hvad der kan få mig til at tage afsted. Jeg havde også problemerne i 5. klasse. Vi har fået nye lærere for 5. gang inden for 3 år og på grund af, at jeg har en sygdom, kan jeg have det svært ved idræt."

Mere end 75.000 elever havde i skoleåret 2018/2019 et fravær på mere end 10 pct. svarende til 20 skoledage. Et højt fravær kan have alvorlige konsekvenser for barnets trivsel, læring og udvikling. Derfor sætter Børns Vilkår og Egmont Fonden i fællesskab fokus på at sikre hjælp til børn med bekymrende fravær. Med denne rapport hører vi for første gang fra de børn, der i hverdagen er berørt af et liv med skolefravær. Rapporten bidrager med en forbedret forståelse af, hvornår skolefravær er bekymrende, hvilke årsager der ligger bag skolefravær, og hvordan vi kan sikre, at opsporingen af børn og unge i risiko for bekymrende skolefravær sker så tidligt som muligt.

Rapporten bygger på et omfattende vidensgrundlag: En spørgeskemaundersøgelse blandt 1.521 elever i 5. og 8. klasse om skolefravær og trivsel, interview med 11 børn og unge der har, eller har haft, skolefravær, 5 interview med forældre til et barn med skolefravær og analyser af samtaler om skolefravær på BørneTelefonen. Derudover præsenteres resultaterne af ny forskning i elevfravær set over et skoleliv.